

Univerzita Palackého v Olomouci
Fakulta tělesné kultury

**KOMPARACE POHYBOVÝCH DOVEDNOSTÍ DĚTÍ PŘEDŠKOLNÍHO
VĚKU V KONTEXTU ŠVP V MŠ**

DIPLOMOVÁ PRÁCE
(magisterská)

Autor: Bc. Lenka Horáková
Vedoucí práce: doc. PhDr. Ludmila Miklánková, Ph.D.
Olomouc 2014

Jméno a příjmení autora: Bc. Lenka Horáková

Název magisterské práce: Komparace pohybových dovedností dětí předškolního věku v kontextu ŠVP v MŠ

Pracoviště: Katedra rekreologie

Vedoucí magisterské práce: doc. PhDr. Ludmila Miklánková, Ph.D.

Rok obhajoby diplomové práce: 2014

Abstrakt:

Cílem práce je zmapovat a vyhodnotit úroveň vybraných pohybových dovedností u dětí předškolního věku a provést jejich komparaci z hlediska konkrétních ŠVP PV ve sledovaných mateřských školách. Dílčím cílem bylo srovnat a posoudit dosaženou úroveň těchto pohybových dovedností z pohledu stimulace sledovaných dětí k pohybové aktivitě. Dotazníkové šetření a testování probandů probíhalo v období duben až červen 2013. Výzkumný soubor tvořilo 62 dětí ve věku 5 – 6 let ze tří městských mateřských škol. Prostřednictvím české verze dotazníku ESPA byly zjištěny statisticky významné rozdíly v celkové materiální a prostorové stimulaci mezi jednotlivými mateřskými školami. V dopravní, sociální, ale i v celkové stimulaci k pohybové aktivitě nebyl nalezen statistický významný rozdíl. Také nebyly nalezeny rozdíly v úrovni pohybových dovedností zjišťované testem TGMD-2. Výsledky v testu pohybových dovedností TGMD-2 v souvislosti s celkovou úrovní stimulace k pohybové aktivitě vykazují statisticky významnou závislost ($p \leq 0,001$). Čím více je dítě stimulováno k pohybové aktivitě, tím lepší výsledků dosáhne v úrovni pohybových dovedností.

Klíčová slova: předškolní věk, environmentální stimuly, pohybové dovednosti, školní vzdělávací program, mateřská škola

Souhlasím s půjčováním bakalářské práce v rámci knihovních služeb.

Author's first name and surname: Bc. Lenka Horáková

Title of the master thesis: Comparison of motor skills of preschool children in the context of the SEP in kindergarten

Department: Department of recreology

Supervisor: doc. PhDr. Ludmila Miklánková, Ph.D.

The year of presentation: 2014

Abstract:

The aim is to map and assess the level of selected motor skills in preschool children and make their comparison in terms of particular SEP PV in selected kindergartens. The operational objective was to compare and evaluate the achieved level of these motor skills in terms of stimulation of observed children to the physical activity. The questionnaire survey and testing of probands covered the period from April to June 2013. The research sample consisted of 62 children aged 5 - 6 years from three urban kindergartens. Through the Czech version of the ESPA questionnaire there were found statistically significant differences in overall material and spatial stimulation among the kindergartens. There was no statistically significant difference in the transport, social, but also in the overall stimulation to physical activity. There were also found differences in the level of motor skills in the surveyed test TGMD-2. The results of the test of motor skills TGMD-2 in relation to the overall level of stimulation to physical activity show a statistically significant relationship ($p \leq 0,001$). The more the child is stimulated by the physical activity, the better are the results achieved at the level of motor skills.

Key words: preschool age, environmental stimuli, motor skills, school educational programme , kindergarten

I agree the thesis paper to be lent within the library services.

Prohlašuji, že jsem diplomovou (magisterskou) práci zpracovala samostatně pod odborným vedením doc. PhDr. Ludmily Miklánkové, Ph.D., uvedla jsem všechny použité literární, odborné a jiné zdroje a dodržovala zásady vědecké etiky.

V Kostelci na Hané dne 30. 4. 2014

.....

Děkuji doc. PhDr. Ludmile Miklánkové, Ph.D. za podporu, odbornou pomoc a cenné rady, které mi poskytla při zpracování diplomové práce. Za odbornou pomoc při zpracování a interpretaci výsledků děkuji RNDr. Milanu Elfmarkovi.

OBSAH

1 ÚVOD	8
2 PŘEHLED POZNATKŮ	10
2. 1 Charakteristika dítěte předškolního věku	10
2. 1. 1 Anatomická a fyziologická specifika	10
2. 1. 2 Psychická specifika	13
2. 1. 2. 1 Lateralita	17
2. 1. 2. 2 Rozvoj řeči	17
2. 1. 2. 3 Hra	18
2. 1. 2. 4 Dětská kresba	19
2. 1. 3 Specifika z pohledu sociálního vývoje	20
2. 1. 3. 1 Rodina – význam rodiny	24
2. 2 Význam pohybové aktivity pro zdraví dítěte	25
2. 2. 1 Motorické dovednosti	27
2. 2. 2 Osvojování základních motorických dovedností v předškolním věku	28
2. 2. 2. 1 Lokomoční dovednosti	28
2. 2. 2. 2 Nelokomoční dovednosti	28
2. 3 Výchova a vzdělávání v oblasti pohybových aktivit v RVP PV	29
2. 3. 1 RVP PV v systému kurikulárních dokumentů	29
2. 3. 2 Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání	29
2. 3. 3 Organizace předškolního vzdělávání	30
2. 3. 4 Cíle předškolního vzdělávání	30
2. 3. 5 Vzdělávací obsah RVP PV	31
2. 3. 6 Materiální a organizační podmínky předškolního vzdělávání	33
2. 3. 6. 1 Materiální podmínky	33
2. 3. 6. 2 Životospráva	33
2. 3. 6. 3 Organizační podmínky	34
2. 4 Environmentální stimuly v pohybové aktivitě u dětí předškolního věku	34
2. 4. 1 Stimulace dítěte v rodině	35
2. 4. 2 Stimulace dítěte ve škole	35
2. 4. 2. 1 Pohybová aktivita v režimu mateřské školy	36
3 CÍLE, ÚKOLY, VÝZKUMNÉ OTÁZKY A HYPOTÉZY	38
4 METODIKA	39

4. 1 Charakteristika výzkumného souboru	39
4. 1. 1 Popis výzkumného souboru	39
4. 1. 2 Mateřské školy	39
4. 1. 2. 1 Mateřská škola č. 1	40
4. 1. 2. 2 Mateřská škola č. 2	41
4. 1. 2. 3 Mateřská škola č. 3	42
4. 1. 3 Školní vzdělávací program v oblasti pohybových aktivit - analýza	43
4. 2 Organizace výzkumu	46
4. 3 Statistické metody	47
5 VÝSLEDKY A DISKUSE	49
5. 1 Rodinná anamnéza	49
5. 1. 1 Věk rodičů	49
5. 1. 2 Vzdělání rodičů	50
5. 1. 3 Pohybová aktivita rodičů - dříve	52
5. 1. 4 Pohybová aktivita rodičů - nyní	53
5. 2 Vyhodnocení dotazníku ESPA	54
5. 2. 1 Prostorová stimulace dětí k pohybové aktivitě	54
5. 2. 2 Materiální stimulace dětí k pohybové aktivitě	56
5. 2. 3 Dopravní stimulace dětí k pohybové aktivitě	57
5. 2. 4 Sociální stimulace dětí k pohybové aktivitě	58
5. 2. 4. 1 Členství předškolních dětí v dětských nebo sportovních organizacích	58
5. 2. 4. 2 Účast dětí na dětských nebo sportovních táborech a soustředěních	60
5. 3 Úroveň pohybových dovedností u dětí předškolního věku zjišťované testem TGMD-2	62
5. 4 Porovnání úrovně pohybových dovedností v kontextu úrovně celkové stimulace k pohybovým aktivitám	64
6 ZÁVĚRY	65
7 SOUHRN	67
8 SUMMARY	70
9 REFERENČNÍ SEZNAM	73
10 PŘÍLOHY	76

1 ÚVOD

Pozitivní postoj a vztah ke zdravému životnímu stylu člověk získává již v dětství, proto by měl být pohybový režim a návyk k pohybovým aktivitám formován už v rodinném prostředí. V posledních letech je tomu spíše naopak. Dnešní rodiče jsou zatíženi pracovními povinnostmi. Musí čelit každodennímu stresu a časové tísní. Mnohdy jim nezbývá dostatek času na své děti, natož na realizaci společných pohybových aktivit. Přibývá dětí s vyšším BMI, špatnými stravovacími návyky a onemocněním, které s tím souvisí. Rodiče svým jednáním a chováním ovlivní dítě na celý jeho život. Proto by měl být vztah k pohybovým aktivitám a zdravému životnímu stylu ze strany rodičů pozitivní.

Ve věku 3 let dítěte mají rodiče možnost začlenit dítě do předškolního vzdělávání v rámci mateřských škol. Mateřská škola je pro každé dítě zásadní životní změnou. Je to velký a první samostatný krok odpoutání se od rodiny. Rodinné prostředí a vzdělávací zařízení by se měly vzájemně doplňovat a navazovat na sebe.

Děti jsou v mateřských školách vzdělávány v několika oblastech, ale právě ta pohybová je mnohdy opomíjena, přestože je úžasným prostředkem všestranného rozvíjení. Prostřednictvím pohybové aktivity je dítě schopno aktivněji vnímat a tudíž se i efektivněji učit. Pohybová aktivita je vhodným prostředkem k získávání sebevědomí, sebedůvěry, rozvoji kognitivních procesů jako je myšlení či paměť. Pohyb by měl být pro dítě něčím příjemným, na co se těší a co v něm vzbuzuje radost. Pohybová aktivita v mateřské škole přispívá k socializaci a lepšímu začlenění dítěte do nového kolektivu. Je také velkým přínosem pro děti z málo podnětného prostředí, zejména pro ty děti, které mají potíže se socializací. Důležitý je také vliv pohybové činnosti na zdraví dítěte a jeho celkový rozvoj a to především v úrovni pohybových dovedností.

V praxi jsem se setkala s tím, že mnohé mateřské školy mají sice zpracovaný ŠVP v oblasti pohybové aktivity, ale dostatečně jej nerealizují. Děti tráví málo času při pobytu venku, pohybová aktivita je mnohdy pouze v podobě různých honiček, zapomíná se na zdravotní cvičení, činnosti s různým tělocvičným náčiním a pomůckami, na cvičení na překážkové dráze, děti jsou málo motivovány a vedeny k pohybovým návykům.

Sama pracuji jako učitelka mateřské školy a svojí práci beru jako životní poslání. Děti se snažím všestranně rozvíjet, motivovat a podporovat. V mé kompetenci je také kroužek zaměřený na rozvoj pohybových dovedností v mateřské škole, kde pracuji. Při své pedagogické činnosti mám možnost pozitivně ovlivnit zájem dětí o jakoukoli pohybovou aktivitu, zdravý životní styl a péči o jejich zdraví.

Cílem práce je zmapovat a vyhodnotit úroveň vybraných pohybových dovedností u dětí předškolního věku a provést jejich komparaci z hlediska konkrétních ŠVP PV ve sledovaných mateřských školách. Dílčím cílem bylo srovnat a posoudit dosaženou úroveň těchto pohybových dovedností z pohledu stimulace sledovaných dětí k pohybové aktivitě.

2 PŘEHLED POZNATKŮ

2.1 Charakteristika dítěte předškolního věku

Předškolní věk lze vymezit obdobím od 3 do 6-7 let. Fyzický věk však není pro konec této fáze vývoje člověka limitující. Konec této fáze vývoje vymezuje především sociální zralost dítěte a nástup k povinné školní docházce. Nástup dítěte k základnímu vzdělávání má sice spojitost s věkem, ale může se pohybovat v časovém rozmezí jednoho, popřípadě i více let. Jedná se o velmi významnou vývojovou etapu v životě dítěte. Dítě předškolního věku si vymezuje svoji vlastní pozici a vztah vůči světu. Představivost je důležitým prvkem ve vnímání okolí i světa. Vnímání ještě není zdaleka kontrolováno logikou, tudíž převažuje fantazijní zpracování informací (Vágnerová, 2012).

Nástupem dítěte do mateřské školy se začíná utvářet tzv. prosociální chování. Dítě je součástí jakéhosi společenství, kde je postupně vytvářen řád, pravidla společného soužití, normy a hodnoty. Dítě si utváří první vztahy mimo svoji rodinu. Učí se komunikovat, spolupracovat či prosadit si své místo ve skupině (Šimíčková-Čížková, 2005).

Změny, které probíhají v této vývojové fázi, se odráží především ve hře. Hra je velmi důležitou součástí dítěte předškolního věku. Je sdílenou aktivitou mezi jejími účastníky, kde důležitým prvkem je sebeprosazení a přizpůsobení se ostatním vrstevníkům.

Matějček (2012) se domnívá, že mateřská škola je pro rozvoj osobnosti dítěte velmi důležitá, ne-li potřebná. Uvádí, že děti, které nemohou mateřskou školu navštěvovat, jsou svým způsobem ochuzovány. Je to místo, kde se učí společně se svými vrstevníky schopnosti spolupráce, družnosti, solidarity, obětavosti nebo soucitu.

2. 1. 1 Anatomická a fyziologická specifika

Machová (2005) ve své knize uvádí, že anatomickým specifikem v období předškolního věku je pravidelné a plynulé růstové tempo. Průměrná výška dítěte je asi 118 cm a váha 22 kg. Dítě v tomto období vyrostne průměrně o 6 cm za rok a přibude na váze asi o 2 kg, přičemž rozdíl ve výšce mezi dívkami a chlapci je minimální.

Dětský pohybový systém je typický dvěma prvky. Jedná se o růst, který je spojený s osifikací kostní tkáně a změnou vnitřní struktury kosti. Osifikace má za následek vznik tzv. ostrůvků kostní tkáně – osifikačních center. Osifikační centra jsou významným prvkem při stanovení kostního věku. Ten je důležitým faktorem pro určení stupně vývoje kostry a je

nápomocný při diagnostice některých vývojových poruch růstu, které může například způsobovat nedostatek vitamínu D.

V období mezi pátým a šestým rokem života dítěte dochází k první výraznější proměně postavy. Viditelná je změna proporcí těla, a to především dolních končetin. Děje se tak na základě úbytku podkožního tuku. Je to období první proměny postavy.

Ve funkci a stavbě dětského kloubu je několik rozdílů. Jsou především dány odchylným tvarem kloubních konců a také rozdílným zatížením celého pohybového aparátu. Kloubní pouzdra mají větší rozsah pohybu, který však v průběhu vývoje postupně klesá. Kloubní chrupavka je pružná. Je daleko lépe cévně zásobena než u dospělého jedince, tudíž má větší schopnost regenerace. Vazivové zpevnění kloubů u pohybového aparátu dětí není dostatečné. To má za následek, že děti jsou schopny provádět pohyby v daleko větším kloubním rozsahu. Je nutné respektovat tato daná specifika a nezařazovat cvičení v podobě rozštěpů a nadměrného protahování. Také dochází k osifikaci zápěstních kůstek, a to má za následek rozvoj jemné motoriky. Vhodně zvolenou pohybovou aktivitou je podporována pevnost kostí. Ovšem časté a nekompenzované zatěžování nebo přetěžování způsobuje deformity kosterního aparátu (Allen & Marotz, 2002).

U dětí předškolního věku není doporučováno provádět cvičení a pohybové aktivity, jako jsou seskoky z větší výšky, než je pas dítěte, visy, podpory, nošení těžkých břemen. Mezi šestým až sedmým rokem dochází ke stabilizaci zakřivení dětské páteře, které mimo jiné určuje pohybová aktivita a rozvoj skupiny zádového svalstva. U dětí předškolního věku jsou typickým rysem odstávající lopatky a vyčnívající břicho. To vše má právě za následek nedostatečně vyvinuté zádové a břišní svalstvo.

Nožní klenba se formuje po celé dětství a dospívání. Vlivem počínající pohybové aktivity se zvětšuje svalová síla. Důsledkem je anatomická změna chodidla a vznik příčné klenby. Do sedmého roku je nožní klenba nepevná. Rizikovým faktorem pro ochabnutí svalového napětí a následné zborcení klenby, je špatně zvolený typ obuvi či nevhodné posilování (Dvořáková, 2001; Dylevský, 2000; Kučera, 1996).

Dětské svaly se od svalů dospělého jedince liší pouze ve velikosti svalových jednotek, proporcích svalů a šlach. Mezi děvčaty a chlapci nejsou z hlediska svalstva patrné žádné mezipohlavní rozdíly. Tato vývojová fáze je označována za neutrální dětství (Machová, 2005).

Srdce dítěte má v předškolním období oválný tvar – roste více do délky než do šířky. S vývojem dítěte se zvyšuje síla srdeční svaloviny. Jedná se především o myokard komor, který se zesiluje. V dětském srdci probíhá úbytek cévních sítí srdečního svalu. Největší pokles je

mezi třetím a sedmým rokem dítěte. Nastává i výrazná změna v umístění srdce v hrudním koši.

Vlivem vývoje srdce se zároveň mění i funkční výkonnost srdce. Srdce pětiletého dítěte vykoná v klidu 100 tepů za minutu. S fyzickou zátěží se počet tepů za minutu zvyšuje. Oběhová soustava u dětí reaguje na fyzickou zátěž labilně. Reakce na fyzickou zátěž je mnohem intenzivnější než u dospělého jedince, avšak regenerace probíhá za kratší dobu (Dylevský, 2000; Mikláňková, 2009; Volf & Volfová, 1996).

Nesmíme opomenout jeden velmi důležitý faktor, na který Dylevský (2000, 210) poukazuje ve své knize: „*Ze základních údajů o stavbě a funkci dětského srdce vyplývá, že zatěžování dětského organismu (sport) musí velmi přísně respektovat možnosti oběhové soustavy a věkové rozdíly v její výkonnosti.*“

Vývoj dýchacího systému není ukončen narozením dítěte, ale probíhá celé dětství. U dětí je užší nosní dutina a hrtan. Nosohltan obsahuje více lymfatické tkáně. Sliznice horních dýchacích cest je výrazněji prokrvena. Stěny průdušek jsou měkčí a poddajnější. Dolní dýchací cesty jsou v dětském věku charakteristické nedostatečnou ventilací s následným zpomalením cirkulace krve. Dechová frekvence je ovlivněna mnoha faktory, mezi které patří pohybová aktivita nebo emoční prožívání. Postupným vývojem se zvětšuje objem plic. Vyvíjí se i svaly hrudníku. To má za následek změnu ve způsobu dýchání. Kardiovaskulární a dýchací systém se vyznačuje malým objemem. Pro tuto věkovou skupinu je specifické střídání intenzivní pohybové aktivity, relaxačních činností nebo aktivního odpočinku. Typická je také připravenost oběhové a kardiovaskulární soustavy na krátkodobou a velmi intenzivní pohybovou aktivitu. Po takovéto pohybové aktivitě rychleji nastupuje únava. Naopak regenerace je rychlejší. Na základě těchto zjištění bychom měli volit krátkodobé pohybové aktivity s větším počtem opakování (Mikláňková, 2009; Dvořáková, 2001; Příhoda, 1963).

Největšími změnami ze všech oblastí prochází nervová soustava dítěte. Probíhá rozvoj hrubé i jemné motoriky. Nejdříve dochází ke zdokonalování přirozeného pohybu, jako jsou skoky, běh, chůze po nerovném terénu. Na konci tohoto vývojového období dítě zvládne mnohem náročnější pohybové dovednosti – lyžování, plavání, bruslení nebo jízdu na kole. S rozvojem jemné motoriky souvisí také lateralita a motorická zručnost. Dítě je schopno naučit se správnému držení tužky, střihání nůžkami, jíst příborem či házet a chytat míč.

Změny a probíhající vývoj v nervové soustavě dítěte souvisí s rozvojem motoriky a se stoupající tělesnou výkonností. Nervosvalové řízení pracuje mnohem efektivněji. Pohyby jsou prováděny více účelně, přesněji a plynuleji. Zdokonalují se pohybové schopnosti a dovednosti. Nervová soustava je mnohem dráždivější. Nervová soustava rychle reaguje na

podnět a lehce se unaví. Měli bychom s dětmi realizovat takové pohybové aktivity, které umožní jejich dynamické střídání. Důvodem je emoční labilita dítěte při pohybové aktivitě. Správnému vývoji nervové soustavy napomáhají hormony žláz s vnitřní sekrecí – štítné žlázy, hypofýzy a brzlíku (Dylevský, 2000).

V souvislosti s vývojem nervové soustavy se výrazně zlepšují všechny oblasti vnímání. Zrakové vjemy rozličných předmětů jsou přesnější, ale současně je stále problematické odhadnutí vzdálenosti, hloubky, analýza detailů a syntéza poznatků. Kvalita vnímání sluchových vjemů se do konce šesti let zdvojnásobí. Dítě mnohem lépe sluchově rozliší sílu, délku a výšku tónů. Dochází i ke zdokonalení hmatového a čichového vnímání. Proprioreceptivní, vestibulární a zrakové vnímání je dokonalejší. Dítě lépe zvládá daný pohybový úkol a učí se novým pohybovým dovednostem. V souvislosti s vývojem centrální nervové soustavy se zdokonaluje koordinace a zvyšuje se rychlost reakcí. Vývoj nervové soustavy má také dopad na rychlostní schopnosti a obratnost. Nedostatečné rozvíjení pohybových dovedností dítěte, nevhodně zvolené pohybové aktivity a činnosti způsobí chyby a nedostatky, které lze v pozdějším věku jen velmi těžce odstranit a napravit (Dvořáková, 2001; Junger, 2000; Kodejška, 2002; Mikláňková, 2009).

2. 1. 2 Psychická specifika

Z pohledu učitelky mateřské školy vím, jak je velmi důležité děti rozvíjet a především podporovat i po stránce psychické. Vlivem životního stylu současných rodin a vývojem společnosti, kdy je vše hektické, orientované spíše materiálně a na výkon, přibývá dětí, které do mateřské školy přichází z málo podnětného prostředí. Je tedy na nás, na učitelkách, abychom děti rozvíjely ve všech směrech. V tomto věkovém období dítě prožívá několik zásadních zlomů a změn, se kterými se musí vyrovnat. S nástupem do mateřské školy proběhne změn hned několik. Děti opouští prostředí rodiny, kde se cítily bezpečně. V novém a neznámém prostředí se musí naučit novým společenským pravidlům a prosociálnímu chování. Je pro ně také velmi těžké odloučení od rodičů, byť jen v určitém časovém úseku. Samozřejmý by měl být vlídný přístup, kdy dětem dáváme pocit bezpečí, skupinové sounáležitosti, vytváříme pro ně vhodné a podnětné prostředí plné radosti, spokojenosti a vědomí, že se na nás mohou bez ostychu s čímkoli obrátit. Dětská psychika je v tomto období snadno zranitelná. Často si ani sami neuvědomujeme, že nevhodným přístupem či jedinou větou můžeme dítě negativně ovlivnit na celý jeho život. Toto období je nazýváno tzv. druhým dětstvím (Langmeier & Krejčířová, 2006; Vágnerová, 2012).

Dítě předškolního věku vnímá okolní svět spíše celkově, celistvě. Vývoj poznávacích procesů je velmi rychlý. Samotný vývoj vnímání postupuje od základních až po mnohem náročnější poznávací procesy. Vnímání je zaměřeno především na předměty, které jsou nápadné, upoutají pozornost či jsou spojeny s nějakou činností, kterou dítě vykonává. Dítě již umí diferencovat doplňkové barvy, jako je růžová, fialová a oranžová. Sluchová analýza je také velmi dobře vyvinutá. Dítě je schopno rozlišit zvuk různých zdrojů. Rozvoj sluchové a zrakové diferenciací je velmi důležitý. V pozdějším vývojovém období bude důležitá při učení psaní a čtení na základní škole. Dochází k výraznému vývoji chuťového a čichového vnímání. Ovšem stále mezi nejdůležitější poznávací prostředek patří hmat. Pomocí hmatu dokáže dítě určit předmět i jeho vlastnosti.

U vnímání neanalytických vjemů stále převládá egocentrickost a subjektivní zabarvení. U dítěte je při vnímání jednotlivých podnětů důležitá vazba na prožitek a na vlastní zkušenost. Vnímání je aktivní proces, který je spojený s aktivní činností. Pasivní vnímání je v procesu učení neefektivní. Vnímání a proces učení by měly být v předškolním věku spojeny s pohybem a řečí.

V předškolním věku je stále nepřesné vnímání času, prostoru a časových vztahů. Dítě vnímá časové vjemy prostřednictvím časových událostí a opakujících se jevů. Vnímání je intenzivnější, pokud je s dítětem něčím subjektivně spojené. Chápání časových představ se rozvíjí velmi pomalu. Dítě porozumí pojmům, jako je dříve, později, před, po a dokáže rozlišit delší a kratší dobu. Děti jsou schopny vyjmenovat dny v týdnu, měsíce a roční období. Z části chápou obsah těchto časových pojmů. V 5 letech je pro ně snadné rozpoznat souvislosti mezi počátkem, koncem a celkovou délkou nějaké činnosti nebo události. Ve stejném věkovém období jsou děti schopny porozumění a uvažování v různých časových dimenzích.

Posuzování prostorových vztahů je pro dítě stále obtížné a je založeno na subjektivním vjemu dítěte. Dochází také k přeceňování nejbližších a podceňování vzdálenějších předmětů nebo objektů (Čačka, 1997; Šimíčková-Čížková, 2005; Vágnerová, 2012).

Paměť je u dětí předškolního věku spíše mechanická s prvky rozvíjení paměti slovně-logické. Mechanická paměť má například podobu učení říkanky prostřednictvím rytmu a rýmu. Vhodným spojením mechanické paměti, aktivity a zvědavosti dětí dochází k položení dobrého základu pro přijímání a zpracování informací. Paměť má spíše konkrétní podobu. Děti jsou schopné zapamatovat si daleko lépe konkrétní události. Stále převažuje krátkodobá paměť. Mezi pátým až šestým rokem se začne projevovat i paměť dlouhodobá. I v předchozím vývojovém období si děti dlouhodobě pamatují spíše citově zabarvené vjemy.

Dítě předškolního věku si snáze zapamatuje činnost nebo událost, která má souvislost s aktivitou (Šimíčková-Čížková, 2005; Šulová, 2005).

Každé dítě udrží pozornost a soustředění v různém rozmezí. Některé děti potřebují neustálou stimulaci a pobízení k činnosti, jiné naopak dokáží pozornost udržet a krátkodobě se soustředit. Pozornost je na počátku tohoto vývojového období velmi nestálá. Na konci předškolního věku se dítě daleko lépe a mnohem více soustředí než na začátku. Dochází k vytváření takzvané úmyslné pozornosti. Udržení pozornosti také závisí na několika aspektech, jako je druh činnosti a také temperamentu dítěte (Čačka, 1997; Langmeier & Krejčířová, 2006).

Prostřednictvím fantazie a představivosti dochází v dětském věku k procesu učení, vnímání a k získávání mnoha prožitků. Představivost je ve vývoji poznávacích procesů velmi důležitým prvkem. Fantazijní představy dětí se objevují v několika oblastech, například ve výtvarných a pracovních činnostech, v námětových hrách, v životních situacích nebo naopak v pohádkách. Představivost také dětem napomáhá lépe pochopit a vysvětlit realitu. Mnohdy se také stává, že představivost je u dětí tak živá, že nedokážou odlišit některé vjemy od fantazijních představ. Dítě si tak vytváří svět blízký jeho potřebám a představám. Je tedy nesmyslné dítě trestat za lež, když se v mnohých případech jedná o tzv. dětskou konfabulaci. Konfabulace je druh smyšlenky, o které je jedinec přesvědčený, že je pravdivá. Fantazie v tomto věku má velký význam. Vytváří rovnováhu mezi citovou a rozumovou stránkou vnímání okolního světa (Langmeier & Krejčířová, 2006; Vágnerová, 2012).

U dětí předškolního věku je rozsah myšlení stále ještě omezený a myšlení je nepřesné. Vývoj myšlení je dlouhodobý proces. Kolem 4. roku dítěte střídá předpojmové myšlení a myšlení názorné. Názorné myšlení je stále úzce spojeno s asociovanou představou a velmi důležitým prožitkem. Na předměty už nenazírá individuálně, ale začíná je zobecňovat a propojovat na základě podstatných podobností. Stále však neuvažuje podle logických operací. Veškeré myšlení předškolního dítěte se vztahuje na aktuální činnosti a jeho pocity. Projevují se obtíže s uvědomováním si názoru někoho druhého. Důvodem je egocentrické myšlení. Dítě je schopno vyvozovat závěry na základě názorné ukázky. Mezi 4. až 6. rokem dítěte dochází k rozvíjení pojmového myšlení s prvky analýzy, syntézy a srovnání. Dítě dokáže jednoduše pojmenovat a roztrždit určené předměty, nechápe však, co je spojuje a jaké jsou mezi nimi souvislosti. Později začíná chápat, že některé předměty či objekty patří do jedné skupiny a mají společný název (Šimíčková-Čížková, 2005).

Čačka (1997) a Šulová (2005) poukazují na to, že emoční vývoj prochází v předškolním období několika změnami a fázemi. Je ovlivněn mnoha aspekty, mezi které

patří odloučení od matky, postupné začleňování do nové sociální skupiny, přijímání nových společenských pravidel a vytváření nových vztahů a citových vazeb. Dítě má v tomto období zvýšenou potřebu stability, jistoty, zázemí, trvalosti a bezpečí. Pokud dítě nemá a nepocituje tyto, pro něj velmi důležité, citové prostředky, ztrácí chuť po zkoumání a objevování něčeho nového, zvědavost a energii. Děti předškolního věku mají zvýšenou potřebu citového vztahu, sociálního kontaktu a seberealizace. Formují se základní citové projevy. V tomto období je charakteristické intenzivní prožívání, které je velmi proměnlivé a krátkodobé. Děti jsou již schopny tyto citové projevy ovládat. Projevuje se to v podobě sebeovládání, kritice sebe samého, hodnocení svého chování či litování sebe samého. Utváří se také svědomí. Volní vlastnosti jsou velmi nestálé. Jejich míra kolísavosti je závislá na motivaci, na cílech spojených s konkrétní činností nebo uspokojení nějaké potřeby. Pokud je dítě předškolního věku zdravé a nemá žádné vážné psychické obtíže, je schopno se vyrovnat s přechodným stresem či nároky. Pokud dochází k dlouhodobému vystavování stresu, stresovým situacím nebo k neuspokojování základních potřeb, dítě reaguje na danou situaci například zvýšenou mírou agrese vůči sobě nebo okolí. V mnohých případech dochází i k frustraci, a to pokud dítě nemůže projevovat aktivitu, je mu znemožněn kontakt s vrstevníky a především, je-li odtrženo od dostatečného a pravidelného kontaktu s rodiči. Stresující je i pocíťování zvýšené zodpovědnosti, nejistého zázemí a neschopnosti orientace ve vztazích, hodnotách a postojích v rodině. Ve 4 letech se stále objevuje strach z neznámého prostředí, cizích lidí, nereálných situací a bytostí. Nastává také uvědomění si strachu ze smrti nebo nemoci. Projevy vzteku a zlosti jsou již méně časté. Děti už dokážou pochopit příčinu nepříjemné situace, která nastala. Důvodem je také zralost centrální nervové soustavy. Vlivem tohoto faktu dochází k menší dráždivosti a větší vyrovnanosti. Vztek se projevuje tehdy, když je dítě něčím frustrováno a neumí ještě dostatečně ovládat své emoce. To nastává při kontaktu s vrstevníky a při nahromadění příkazů a zákazů.

Emoční inteligence je také jedna z oblastí, která v předškolním věku prochází svým vývojem. Děti jsou schopny mnohem lépe pochopit pocity a citové projevy jiných lidí. Lze již dobře určit, které děti se budou v této oblasti dobře orientovat a které budou mít naopak značné problémy jak s pochopením, tak s ovládáním svých vlastních pocitů a emocí (Langmeier & Krejčířová, 2006; Vágnerová, 2012).

Pohybová aktivita zastává velmi důležitou funkci v psychickém vývoji dítěte předškolního věku. Dítě je schopno aktivněji vnímat. Dochází k účelnějšímu propojení vnímání s určitou činností, zejména pohybovou aktivitou. Pohybová aktivita a dětská hra je zdrojem uspokojení zvědavosti. Dítě lépe získává zkušenost, zlepšuje myšlení, komunikaci

a verbální projevy. Pohybová aktivita je prostředkem k efektivnějšímu učení a poznávání. Touha poznávat a objevovat doposud neznámé může mít za následek vyhledávání nevhodných činností nebo může nastat pocit strachu z neznámého. Učitelka by měla velmi dobře znát psychická specifika dítěte předškolního věku, umět předvídat a adekvátně reagovat. Děti jsou vnímavé pro takzvanou zdravou soutěživost, smysl pro spravedlnost a fair play. Pokud je spravedlnost při hře porušena, dítě se cítí zklamané a velmi dotčené. Pedagog by měl do hry vhodně a citlivě zasáhnout, aby došlo k nápravě a situace byla vyřešena. Pohybová aktivita by měla být pro dítě činností příjemnou. Mělo by se cítit bezpečně. Pohyb by pro dítě neměl být trestem a pohybová činnost by neměla sloužit jako výchovný prostředek, což se v některých edukačních procesech děje. Velmi důležité je také dítě chválit a podporovat v dané činnosti. Pohybová aktivita je zcela vhodným prostředkem k získávání sebevědomí, sebedůvěry a také k rozvoji všech kognitivních procesů, jako je myšlení, vnímání, paměť aj. Mnozí odborníci se shodují na návaznosti mezi úrovní kognitivních a emocionálních procesů. V předškolním věku dochází k upevňování celoživotních návyků správného pohybového režimu, základních hygienických a sociálních návyků směrem k pohybové aktivitě (Dvořáková, 2001; Šimíčková-Čížková, 2005; Vágnerová, 2012).

2. 1. 2. 1 Lateralita

Kolem prvního roku života dítěte se začínají objevovat první náznaky lateralit. Avšak ještě koncem pátého roku není zcela jisté, kterou ruku bude dítě při psaní, kreslení a jiných činnostech více používat. Nejpozději před koncem předškolního vzdělávání je velmi důležité určit typ lateralit. Dítě se bude totiž záhy učit psát ve škole. Lateralita velmi závisí na stupni vývoje centrálního nervového systému a nervových drah. V 30 % převažuje používání jedné ruky, v ostatních případech není lateralita stále jednoznačná. Děti používají střídavě obě ruce, což nazýváme ambidextrií. Nezanedbatelný je vliv pravorukého prostředí, tudíž se pak většina dětí (50 %) stane pravorukými a ostatní jsou levoruké (10 %). Zbývající děti svoji obourukost postupem času změni na pravorukost (Allen & Marotz, 2002; Machová, 2005).

2. 1. 2. 2 Rozvoj řeči

Řeč plní v předškolním věku funkci poznávací. Zpracování informací získaných verbálním projevem závisí na rozvoji myšlení a poznávacích procesů. Každému sdělení

nemusí porozumět a chápat jej. V předškolním období se děti se zájmem na vše ptají. Z typu otázek můžeme usoudit, jak dítě uvažuje. Důležité je pochopení příčinných otázek, například proč a jak. Otázky směřované k dospělému se mohou týkat běžných věcí, dění, poznání, ale také mohou být složitější a přesahovat dětské poznání. Četnost takovýchto otázek v tomto vývojovém období stoupá. Řeč také plní funkci dorozumívací a je velmi důležitým aspektem při začleňování dítěte do nové sociální skupiny. Verbální kompetence se zlepšují a daleko více se vyvíjí. Přispívá k tomu komunikace s dospělými a samozřejmě s vrstevníky. Příčinné otázky typu proč a jak také velmi obohacují slovník a rozvíjí správné vyjadřovací schopnosti. Děti se tak naučí používat v mluveném projevu slovní druhy, jako jsou příslovce, spojky a předložky a mnohem lépe pochopí vícečetný význam slov. To má spojitost s lepším chápáním souvislostí a vztahů. Dochází také k experimentům s novými slovními výrazy a také k jejich modifikaci. Důležitá je také gramatická správnost mluveného projevu, kterou děti získávají prostřednictvím komunikace. Narůstá zájem o mluvený projev. Dítě dokáže popsat své pocity, prožitky a potřeby. Projevuje také zájem o jinou formu mluveného projevu a tím je čtení. Delší dobu je soustředěno a vydrží poslouchat čtený text. U dětí se samozřejmě objevují i různé vady řeči, které pro nás pedagogy mohou být diagnostickým prostředkem nebo varovným signálem. Objevuje se koktavost, šišlání, také absence řeči či jen vyluzování určitých zvuků nebo hlásek. Vždy je potřeba zjistit příčinu těchto vad (Langmeier & Krejčířová, 2006; Vágnerová, 2012).

Dítě při pohybové aktivitě uplatňuje verbální i neverbální komunikaci. Pohyb pozitivně působí na rozvoj řeči. Dítě je nenásilnou formou nuceno používat své řečové schopnosti. Například při pohybové hře musí komunikovat s ostatními. Děti, které mají počáteční potíže při adaptaci v mateřské škole, se prostřednictvím hry či jiné pohybové aktivity snáze začlení do kolektivu a začnou i lépe komunikovat jak s dětmi, tak i s učitelkou, která by měla být aktivně zapojena.

2. 1. 2. 3 Hra

Ze své několikaleté praxe v mateřské škole vím, jakým fenoménem je pro děti hra a hraní si. Domnívám se, že hra je pro děti velmi důležitým a přirozeným prvkem, který rozvíjí poznávací a socializační procesy ve všech oblastech.

Hra je úzce propojena s rozvojem motoriky. Hru ovlivňuje její pestrost, spontánnost, míra zapojení dítěte nebo soustředění se. Podoba hry také závisí na vztazích v rodině, časovém úseku, kdy si dítě může hrát, a samozřejmě na samotných účastnících hry. Při hře

probíhá velmi důležitý proces socializace a postupného začleňování do kolektivu. Hra ztvárňuje vztah mezi dítětem a okolním světem. Je velmi důležitým motivačním prvkem a základní psychickou potřebou. Podle výběru, způsobu a náplně hry můžeme diagnostikovat vývojovou úroveň a vývojové zvláštnosti u dětí předškolního věku. Slouží také jako léčebný prostředek při různých psychických deprivacích a blocích. Objevují se volné hry i hry, které jsou řízené určitými pravidly. Jsou to především hry námětové. Nesmíme však opomenout, že to, co dítě vytváří a zobrazuje ve hře, nemusí korespondovat s realitou. Dítě si přetváří a zobrazuje své poznatky, pocity, postoje k sobě samému, vztahy a souvislosti podle svých představ (Šimíčková-Čížková, 2005).

Šulová (2005) rozděluje herní činnosti do několika oblastí. U dětí předškolního věku se objevují hry nepodmíněně reflexní (instinktivní) jako jsou hry experimentační (tahání, kousání), lokomoční (skákání, přeskakování), lovecké (honičky), agresivní a obranné (škádlení, hra na schovávanou), sexuální (dvoření) a hry sběratelské (sbírání kamínků). V oblasti rozvíjení pohybových dovedností jsou velmi důležité hry senzomotorické, mezi které se řadí hry dotykové a haptivní (ohmatávání a uchopování předmětů), motorické, sluchové a zrakové. Na rozvoji kognitivních procesů mají vliv hry intelektuální, které jsou další oblastí. Jsou to převážně hry funkční (přelévání vody, hrabání tunelů), námětové (povolání, zvířata), napodobivé, fantastické (hovor se smyšlenou osobou), hlavolamy, skládací a kombinační hry (různé rébusy). V procesu socializace a začlenění dítěte do kolektivu se uplatňují hry kolektivní, mezi které patří hry soutěživé (míčové, lehkotletické), pospolité (hry na školu, turnaje), rodinné (na domov, na rodinu) a stolní (domino apod).

2. 1. 2. 4 Dětská kresba

Dětská kresba je mnohdy ukazatelem vývoje dětské psychiky a napomáhá nám poznat psychické procesy u dětí. Výtvarný projev je jakousi neverbální, symbolickou řečí. Dítě prostřednictvím kresby snáze vyjadřuje své pocity, obavy, fantazijní představy, strach nebo stres (Čačka, 1997, Langmeier & Krejčířová, 2006).

Dětská kresba v předškolním věku prochází několika fázemi vývoje. Jako první je presymbolická fáze. Jedná se o čmárání – grafomotorickou činnost. Následuje fáze přechodu na symbolickou úroveň. Dítě si uvědomí, že jeho výtvarný projev může zobrazovat realitu, a dochází i k jeho pojmenování. Výtvar se stává pro dítě symbolem něčeho, co může skrze kresbu vyjádřit. Poslední je fáze primárního symbolického vyjádření. V této fázi začíná dítě kreslit něco konkrétního, skutečného, o co se zajímá. Objektem dětského kreslení je

povětšinou člověk. I vývoj kresby lidské postavy prochází několika fázemi. Dítě jako první kreslí tzv. hlavonožce. Toto stádium kresby se u dětí začíná objevovat kolem třetího roku. Děti se zaměřují na obličej. Je pro ně důležitý z hlediska navazování nových sociálních kontaktů. Na hlavu hned navazují nohy, které mají děti spojené s aktivitou. Kreslení hlavonožců u dětí na počátku předškolního věku potvrzuje, že dítě nejdříve zobrazuje pomocí kresby to, co považuje za důležité. Druhé je stádium subjektivně fantazijního zpracování. V kresbě postavy se začínají objevovat detaily, ale stále ještě není respektováno skutečné zobrazení. Poslední fází ve vývoji dětské kresby je stádium realistického zobrazení. Dítě kreslí to, co vidí. Výtvarné práce dítěte jsou více totožné se skutečným zobrazením (Šimíčková-Čížková, 2005; Vágnerová, 2012).

2. 1. 3 Specifika z pohledu sociálního vývoje

Socializace je celoživotní proces, během kterého si jedinec osvojuje určité vlastnosti a dovednosti, které jsou v dané společnosti žádoucí. I dítě předškolního věku se přizpůsobuje chování, kulturnímu prostředí, určitým společenským normám a pravidlům. Lidský jedinec se stává člověkem až v procesu socializace. Ta mu umožňuje naučit se různým způsobům psychického reagování, myšlení, vnímání či empatie. Všechny tyto sociální dovednosti, kterým se v průběhu svého života naučí, jsou pro něj velmi důležité. Díky těmto dovednostem je lidskému jedinci umožněno žít ve společnosti. Vývoj socializace velmi ovlivňují různé činitele. Nejvíce však na člověka působí sociální skupiny, ve kterých je dlouhodobě členem. Proto na socializaci člověka má nejvíce vliv rodina, školské zařízení a vrstevnické skupiny. Dítě se začíná začleňovat do různých společenských a vrstevnických skupin. Opouští jistotu domova a začleňuje se mimo prostředí rodiny. Je to období, které je nazýváno fází přesahu rodiny. Jedná se o přechodné období mezi rodinným prostředím a jinými sociálními skupinami. Dítě v předškolním věku se mimo rodinu připravuje na postupný život ve společnosti. Neustále však potřebuje mít jistotu tzv. rodinné identity neboli sounáležitosti. Toto vědomí mu snáze umožňuje zvládat vstup do nového prostředí a kolektivu. Současně se socializací probíhá individuace. Dítě pomocí socializace a interakce s jinými lidmi rozvíjí i svoji osobnost – individualitu. Prostřednictvím socializace dítě získává nové, a pro něj velmi důležité, zkušenosti. Dochází také ve vývoji v oblasti prožívání, sebepojetí a sebehodnocení. Předškolní věk je velmi důležitý z hlediska získání nových sociálních dovedností. Dochází k rozvoji komunikace, sdílení, spolupráce, podpory kamaráda a sebeprosazení ve skupině.

K této interakci a komunikaci dochází jak v rodině, tak i v jiné sociální skupině, například v mateřské škole (Šulová, 2005; Šimíčková-Čížková, 2005)

Vlivem socializace dochází k postupnému vytvoření tří základních oblastí, které tvoří rodina, vrstevníci a mateřská škola. Rodina je pro dítě první a základní sociální skupinou, do které patří. Vytváří dítěti zázemí, které je důležité pro jeho psychický vývoj. Vztah s vrstevníky zajišťuje rovnocenné partnerství, které přináší mnoho zkušeností a postupné osamostatňování. Mateřská škola dítěti vytváří nové prostředí, ve kterém dochází k osvojování nových sociálních dovedností a zkušeností. Je to první instituce, se kterou se dítě setkává mimo rámec rodiny. K tomu, aby socializace mimo rodinu probíhala bez potíží, je potřebné, aby mělo dítě pocit bezpečí, jistoty a vědomí rodinné sounáležitosti. Pokud tohoto není dosaženo, dítěti je znemožněno vytvářet si nové odpovídající sociální dovednosti a zkušenosti. Prostřednictvím socializace dítě také získává určité role, které jsou důležité pro jeho vývoj a formování osobnosti. Jsou to role vrstevníka, kamaráda a institucionální role žáka mateřské školy (Matějček, 2012; Výrost & Slaměník, 2008).

Do oblasti socializace patří také vztahy s lidmi mimo rodinu. Vázanost na rodinu a na dospělé je menší. Děti jsou v předškolním věku díky podpoře a jistotě rodinného zázemí schopny vstoupit do společnosti. Postupně se učí přizpůsobit novým pravidlům, sociálním rolím a společenským nárokům. Důležité je naučit se určitým sociálním dovednostem, mezi které patří porozumění druhým a ovládání svých vlastních projevů. K tomuto procesu pozitivně přispívá mateřská škola. Dítěti umožňuje snadný přechod mezi rodinným prostředím a institucí školy. Dítě v mateřské škole získá takové sociální dovednosti, které jej připraví na snadný vstup do první třídy. V mateřské škole není kladen důraz na výkon. Poskytne dítěti dostatečný čas na adaptaci. Dítě se postupně učí přijímat a respektovat jinou dospělou osobu, než jsou například rodiče, a to učitelku. Učitelka by měla dítěti pomoci vytvořit prostředí jistoty. Z počátku je náročné podřídit se novému řádu a určitým pravidlům v prostředí mateřské školy. Děti mateřskou školu potřebují. Je pro ně důležitým mezníkem v oblasti socializace. Mateřská škola dětem poskytuje takové podmínky k socializaci, které nemají ve vztahu k dospělým nebo sourozencům. Plní i funkci kompenzační. Pokud je dítě v nepříznivém rodinném prostředí či zažívá psychickou deprivaci, mateřská škola mu po dobu jeho pobytu poskytne odpočinek a míru určitého zklidnění. Mnozí rodiče nemohou nebo nemají možnost dítě naučit vhodným postojům. Učitelky mohou dítě těmito vhodným společenským normám a postojům vlivem svého výchovného působení naučit. Mateřská škola má také v mnohých případech terapeutický účinek, který je spojený s hrou. Dítě se při příchodu do mateřské školy ocitne ve skupině zcela neznámých dětí. Za pomoci učitelek si

postupně získává své místo v kolektivu. Novou získanou sociální dovedností je sebeprosazení, ne však na úkor někoho jiného. Jeho pozici v nové sociální skupině upevňují společné činnosti a zážitky s ostatními dětmi (Langmeier & Krejčířová, 2006; Matějček, 2012; Vágnerová, 2012).

Vztah dítěte s ostatními vrstevníky je jakýmsi signálem, že dítě dosáhlo dalšího stupně osobnostní zralosti. Vztah dítěte s ostatními vrstevníky je rovnocenný. Sdílejí v mnohých případech stejné sociální kompetence i status. Avšak vrstevník neposkytne dítěti takový pocit jistoty a bezpečí, který mu může poskytnout pouze dospělý jedinec. Pozitivní vazby s ostatními vrstevníky velmi ovlivňuje výchova a zkušenosti nabyté v rodině. Budoucí postoje a sociální kompetence jsou ovlivněny vztahy s rodiči, mírou prožívání, jistotou a bezpečím. Z toho můžeme usuzovat, že pokud jsou tyto aspekty pozitivně laděné, má dítě pozitivní sociální očekávání. Dítě je celkově pozitivněji laděné, více důvěřuje, a tím je umožněna snadnější sociální interakce. Naopak pokud je zkušenost dítěte z rodiny negativní, taktéž od druhých neočekává nic pozitivního. Jeho obranou je mnohdy nepříjemné a agresivní chování. Dosavadní negativní zkušenost má za následek, že dítě není schopno respektovat pravidla hry, velmi těžce navazuje kontakt, není mu snadné porozumět a formují se u něj nevhodné vzorce chování. Pro dítě jsou vztahy s vrstevníky velmi důležitou fází v období socializace. Tímto vztahem je formováno v oblasti kognitivní i emotivní. Děti stejného věku jsou ve vzájemném vztahu mnohem otevřenější a spontánnější než ve vztahu k dospělým. Vzájemně se učí novým sociálním dovednostem. V tomto vzájemném vztahu se učí kritizovat a hodnotit ostatní děti. Obhajovat svůj názor. Postupně se naučí empatii a pochopení směrem k ostatním dětem. Současně má dítě potřebu být pozitivně vnímáno a hodnoceno ostatními dětmi. Jestliže tyto vzájemné vazby nefungují, dítě je ostatními vrstevníky odmítáno, a může nastat vyloučení ze skupiny. Toto si velmi dobře uvědomuje, a proto dochází k harmonizaci sebeprosazení a potřeb druhých. Zpětnou vazbou je korekce nevhodných vzorců chování a jednání. Ve skupině vrstevníků dochází k vývoji jednotlivých oblastí, které jsou součástí socializace. Jedná se o soupeření, sebeprosazení, spolupráci a počátky kamarádství. Dítě je schopno se prosadit pouze ve skupině vrstevníků, jelikož mají podobné sociální dovednosti. Potřeba sebeprosazení je přirozená. Jen je potřeba volit vhodné způsoby, aby nedošlo k vyloučení ze sociální skupiny. Dítě si ve skupině uvědomuje svoji hodnotu a současně se také podřizuje jejím požadavkům a pravidlům. Pro dítě je mnohem snazší být pro druhého soupeřem než s druhým spolupracovat a vědomě se podřítit jeho potřebám. Dítě předškolního věku stále uvažuje egocentricky. Je pro ně obtížné soustředit se na stejný prvek daného problému, vyjádřit navrhovaný postup a přijmout návrh na vyřešení problému od někoho jiného. Naopak

dokáže respektovat vymezená a jasně daná pravidla určité sociální skupiny nebo hry a nějaké činnosti. Děti jsou navzájem mezi sebou vnímavé ke sdílení negativních a pozitivních pocitů. Především v mateřské škole vznikají první kamarádské vztahy. Děti dávají přednost určitým vrstevníkům, se kterými si rozumí, a vyhledávají je ke společným činnostem, především hrám. Kamarádské vztahy pozitivně ovlivňují rozvoj sociálních dovedností, kompetencí a dochází ke zmírnění projevů dětského egoismu. Děti se k sobě chovají ohleduplněji a jsou jeden druhému oporou. Děti předškolního věku si vybírají kamarády, kteří jsou v jejich blízkosti, například dochází do stejné mateřské školy. Dalším faktorem pro výběr kamaráda je podobný věk a stejné sociální dovednosti. Vybírají si kamaráda stejného pohlaví a s tím související stejné potřeby a zájmy. Zevnějšek dítěte plní také svoji důležitou funkci. Je to první informace, kterou děti získají o svém vrstevníkovi. Obecně také platí, že děti, které jsou kolektivem dobře přijímané, jsou ve svém smýšlení pozitivní a lépe u nich probíhá socializace a získávání sociálních dovedností (Matějček, 2012; Šulová, 2005; Vágnerová, 2012).

Pokud se na pohybovou aktivitu zaměříme z hlediska sociálních specifík, zjistíme, že velmi pozitivně přispívá k socializaci dítěte, a to i při vzniklých problémech se začleňováním dítěte do kolektivu. Pohybová aktivita v mateřské škole i mimo ni má významnou socializační funkci. Dítě se učí přijímat pravidla dané skupiny. Získává novou sociální roli. To je přínosem pro další role, které bude muset v životě převzít. Dítě je lépe připravené na adaptaci i v méně příjemném prostředí. Prostřednictvím organizované zájmové pohybové aktivity dítě získává sociální kontakty a vazby i mimo rodinné prostředí. Děti předškolního věku vyhledávají spíše činnosti skupinové nežli individuální. Učí se spolupracovat i soupeřit s ostatními členy dané skupiny (Šimíčková-Čížková, 2005).

Pohybová aktivita je velkým přínosem pro děti z málo podnětného prostředí, zejména pro ty děti, které mají potíže v sociální oblasti. Jsou bázlivé, straní se kolektivu, nevyhledávají společnou činnost, nekomunikují s ostatními dětmi. Z praxe se mi několikrát potvrdilo, že vhodně zvolená pohybová aktivita nebo hra děti pozitivně stimuluje. Dochází k nenásilnému a pozvolnému začleňování do nového kolektivu. Adaptace tak probíhá bez větších obtíží. Děti se spontánně zapojí. Získávají více sebedůvěry a sebejistoty. Strach a stres z neznámého prostředí pozvolna ustupuje. Děti vedené vhodným způsobem k pohybové aktivitě nemají tak velké socializační obtíže a stresové situace zvládají mnohem lépe než děti, které těchto stimulů mají málo.

2. 1. 3. 1 Rodina – význam rodiny

Vztahy mezi rodiči a dítětem předškolního věku jsou emočně spjaté. Pro děti jsou rodiče zárukou jistoty, bezpečí a věří, že dokážou vyřešit každou situaci. Jsou pro ně vzorem, kterému se chtějí podobat a ztotožnit se s ním. Zlepšuje se tak jejich sebehodnocení a získávají větší pocit sebejistoty. Děti přejímají od rodičů jejich názory a postoje, a to i ty negativní. Nejvíce se toto ztotožnění s rodičem projevuje ve hře. Děti dospělé napodobují a zkoušejí si různé role včetně norem chování. Je to jistý způsob sociálního učení, který má význam pro budoucí život dítěte předškolního věku. Děti se v tomto věkovém období také velmi zajímají o dětství rodičů. Rodiče dítěti o jejich dětství vypráví a sdílejí s dítětem zážitky, které jsou mu blízké a více srozumitelné. I vztahy s rodiči se mění s vývojem dítěte. Mnohdy rodiče na předškolní děti kladou vysoké nároky. Vzájemné působení rodičů na dítě by mělo být vyvážené. Rodiče by se měli ve výchovném působení doplňovat, avšak matka i otec přistupují k dítěti zcela rozdílně. Vztah mezi dítětem a matkou je založen na bezpečí a jistotě. Tráví s dítětem daleko více času než otec. Plní s dítětem běžné povinnosti. Komunikace mezi matkou a dítětem je emočně založena. Pokud je vztah mezi matkou a dítětem vyrovnaný, tak je dítě otevřenější, komunikativnější a své chování více kontroluje a koriguje. Důležité z hlediska socializace je postupné odpoutávání se od matky. Naopak vztah mezi dítětem a otcem neprobíhá tak intenzivně jako mezi dítětem a matkou. Většina výchovného procesu náleží matce. Dítě s otcem prožívá volnočasové aktivity, výlety a nejrůznější hry mimo domov. Otec dítě učí novým poznatkům a dovednostem, zejména prostřednictvím pohybových her. Citově založený otec pomáhá dítěti zvládnout emoční reakce. Nesmíme také opomenout to, že jinak se otec chová k dceři a jinak k synovi. Postupem vývoje se tyto vztahy diferencují. Na kvalitě vztahu mezi rodičem a dítětem má podíl kvalita vztahu mezi rodiči (Matoušek, 2003; Vágnerová, 2012).

V rodinném prostředí hraje velmi důležitou roli vztah mezi sourozenci. Dítě se od svých, zejména starších, sourozenců učí. To má značný podíl na socializaci. Dítě se v sourozeneckém vztahu učí jakési interakci. Sourozence pojí stejné rodinné prostředí a citová vazba. Avšak může nastat situace, kdy jeden ze sourozenců může pociťovat, že druhý sourozenec je privilegovaný. Sourozenci jsou si navzájem soupeři i spojenci. Spojenectví nastává, pokud se cítí ohroženi. Soupeři jsou mezi sebou spíše děti věkově bližší. Starší sourozenec napomáhá mladšímu v socializaci. Je pro něj určitou mírou ochrany a jistoty a zároveň sám sebe rozvíjí. Učí se pomáhat a ochraňovat mladší a slabší. Objevují se i některé případy, kdy starší dítě nepřijímá mladšího sourozence. Začne se chovat agresivně,

napodobovat mladšího sourozence a může se znovu objevit i pomočování. Tímto na sebe dítě upozorňuje a vyžaduje větší míru pozornosti od rodičů. Pokud jsou vztahy mezi rodiči nepříznivé, děti jsou si navzájem oporou a kompenzují si nefunkční rodinné prostředí (Možný, 2002; Šulová, 2005).

2. 2 Význam pohybové aktivity pro zdraví dítěte

Pohyb se řadí mezi elementární projevy každého živého organismu. Prostřednictvím pohybu si mohou živé organismy zajistit základní potřeby pro růst, výživu a přežití. Fylogeneze nám potvrzuje, že pohyb je velmi důležitým aspektem pro vývoj všech živých organismů. Lidský organismus je uzpůsoben k pohybu a aktivitě. V lidském těle probíhají aktivní činnosti, i když na venek působí klidovým dojmem. Řadí se mezi ně dechové pohyby, cirkulace krve a srdeční činnost, peristaltika střev aj. (Machová & Kubátová, 2009).

Machová a Kubátová (2009, 39) uvádí: „*Pro zachování a upevňování zdraví je nezbytným a nejpřirozenějším předpokladem aktivní pohyb.*“

Pohyb je prováděn pomocí pohybového aparátu. Pohyb lidského jedince se oproti jiným živým organismům vyznačuje značnými rozdíly. K těm podstatným rozdílům patří vzpřímené držení těla a také propojení motorických funkcí s projevy lidské psychiky. Také pohybový režim a návyk k pohybovým aktivitám by měl být v dnešní době formován od raného dětství. Pohyb a jakákoli pohybová aktivita je velmi důležitá pro zachování zdravotní stránky a udržení zdravého životního stylu každého jedince. Napomáhá udržovat základní fyziologické procesy lidského organismu. Mezi tyto základní fyziologické funkce se řadí zvyšování tělesné zdatnosti, snižování hladiny cholesterolu, udržování duševní rovnováhy, lepší fyzický vzhled a prokrvení kůže. Veškeré pohybové aktivity jsou prevencí chronických neinfekčních chorob. Proto by se jakákoli pohybová aktivita měla stát součástí životního stylu a každý člověk by si měl utvářet svůj pohybový režim. V pohybovém režimu jsou zahrnuty veškeré motorické aktivity vykonávané pravidelně, jsou součástí života a opakují se v pravidelném časovém úseku. U dětí pohybový režim pomáhá vytvářet rodina. Je to režim utvářející se spontánně. Ovšem v současné době je nedostačující k udržení normálních fyziologických funkcí a tělesné kondice (Perič, 2004; Šircová, 2007).

Pro dítě předškolního věku je pohyb prostředkem, který dítě rozvíjí v několika oblastech. Je důležitým prvkem v procesu učení. Dítě prostřednictvím pohybu může vyjádřit sebe samo, postupně získává sebevědomí, sebehodnotí se, soupeří s vrstevníky a navazuje nové vztahy a spolupráci (Miklánková, 2009; Šimíčková-Čížková, 2005).

Naopak Dvořáková (2001, 2002) uvádí, že pokud nemá dítě dostatek pohybové aktivity a není kontrolováno ve správném provádění pohybu, můžeme očekávat nárůst nevhodných pohybových návyků a špatných stereotypů. Musíme brát také v potaz určité věkové zvláštnosti a s tím související možnosti tělesného zatěžování. Po celé období tělesného růstu probíhá osifikace kostí. Z tohoto důvodu není vhodné, aby děti nosily těžká břemena. Není také doporučeno provádět visy a vzpory prosté. Avšak visy a vzpory smíšené posilují svaly trupu a paží. Síla by se měla u dětí předškolního věku rozvíjet pozvolna. Svaly obsahují více vody než u dospělého člověka. Z tohoto hlediska je mnohem vhodnější sílu zvyšovat prostřednictvím přirozených pohybů celého těla a jeho částí, a to zvláště dynamickými pohyby.

Životní styl mnohých rodin má za následek to, že děti jsou omezovány ve spontánních aktivitách, a tím je postupně oslabována funkce vnitřních orgánů. Reakce na zátěž organismu je viditelně horší v porovnání s dětmi, které mají dostatek pohybové aktivity. Již v předškolním věku by měla dostatečná a vhodná pohybová aktivita vést k prevenci kardiovaskulárních onemocnění. Ovšem nedostatečná pohybová aktivita vede k rozvoji i jiných civilizačních chorob, jako je onemocnění trávicího ústrojí, astma bronchiale, svalové a kosterní onemocnění. Také nesmíme opomenout psychické onemocnění (Dvořáková, 2002; Mikláňková, 2009).

Pohybová aktivita úzce souvisí s držením těla. Držení těla má vypovídající hodnotu o stavu pohybového aparátu a svalové síle jedince. V průběhu života si každý jedinec vytváří určité držení těla. Správné držení těla podporuje optimální rozvoj svalové soustavy a motorických dovedností. Přibývá dětí předškolního věku, které mají různě poškozené dolní končetiny vlivem nedostatečné pohybové aktivity a nošení nevhodné obuvi. Děti jsou méně senzitivní k bolesti a tlaku v oblasti plosky nohy. To je důvodem, proč mohou například nosit malou či jinak nepadnoucí obuv a necítí žádný diskomfort. Kostí dětských nohou jsou chrupavčité, z tohoto důvodu se rychle deformují. Zásadní je také nacvičovat správnou chůzi. Noha se má pružně odvíjet od podložky (Dvořáková, 2001; Kolovská & Volfová, 2008).

V současné době však pohybové aktivity v životě člověka, především dítěte, ubývá. Hypokineze a nezdravé stravovací návyky mají za následek negativní vliv na zdraví člověka. Nezáměr o pohybové aktivity a o jakýkoli pohyb, který je naší přirozenou součástí, se projevuje již u dětí. Fyzická kondice dětí a mládeže se zhoršuje. Přispívá k tomu především málo pohybové aktivity ve školách, cestování do školy dopravními prostředky, využívání výtahů a rozvoj modernizace domácností. Děti také mnohem častěji tráví svůj volný čas

sledováním televize a hraním her na počítači. Bohužel, tato problematika se týká i dětí předškolního věku (Miklánková, 2009; Kučera & Korbelář, 1994).

2. 2. 1 Motorické dovednosti

V předškolním období motorický vývoj prochází procesem zdokonalování. Pohybová koordinace se postupně zlepšuje a pohyb je i nadále přirozenou potřebou dítěte. Dochází ke zdokonalování v oblasti hrubé motoriky. Na konci tohoto období je koordinace rukou a nohou na mnohem lepší úrovni. Prováděné pohyby jsou přesnější a ucelenější. Dítě bez větších obtíží zvládne složitější činnosti spojené s náročnější pohybovou koordinací. Mezi tyto činnosti se řadí chůze a běh v nerovném terénu, běhání, skákání, jízda na kole, bruslení, lyžování, plavání aj. Rozvoj motoriky je spjat se sebeobslužnými činnostmi, jako je hygiena, oblékání, svlékání a zavazování tkaniček. Jemná motorika prochází také svojí fází vývoje. Je však ovlivněna osifikací ruky, která je většinou ukončena až kolem sedmého roku dítěte. Dítě je schopno manipulovat s nůžkami, učí se jíst příborem, házet a chytat míč či držet tužku. S držením tužky samozřejmě souvisí rozvíjení kresby (Šimíčková-Čížková, 2005; Šulová, 2005).

Do oblasti základní motoriky patří pohybové dovednosti, které v určitém rozsahu a na určité úrovni zvládá každý jedinec. Tato oblast se tedy dotýká dětí předškolního věku. Základní motorika se dělí na dovednosti lokomoční, nelokomoční a manipulační. Lokomoční dovednosti napomáhají dítěti přemísťovat se a pohybovat se v prostoru. Tyto dovednosti jsou chůze, běh, krok, běh poskočný, lezení nebo plazení. Naopak prostřednictvím nelokomočních dovedností dítě dokáže ovládat různé pohyby částí svého těla, ale i pohyby celého těla. Jedná se o pohyby paží, nohou, trupu, pohyby hlavy (ve stoji, v sedu, v kleku, v lehu), různé druhy obrátů (ve stoji, v kleku, v sedu), převaly a překoty. V předškolním věku se také dítě učí ovládat různé předměty. Dítě získává určité manipulační dovednosti, prostřednictvím kterých ovládá různé předměty a to pomocí rukou, nohou nebo jiných částí těla. Mezi předměty, které se dítě učí ovládat a souvisí s pohybovou aktivitou, se řadí například hokejka, raketa nebo páčka. Spojením lokomočních a manipulačních dovedností vznikne schopnost ovládat sportovní pomůcky pro pohyb z místa jako je tříkolka, kolo, lyže a brusle (Dvořáková, 2001; Junger, 2000; Novotná, 2003).

2. 2. 2 Osvojování základní motorických dovedností v předškolním věku

2. 2. 2. 1 Lokomoční dovednosti

Každý jedinec projde během svého života několika vývojovými fázemi. Tyto vývojové fáze se týkají také základních motorických dovedností. Pro rozvíjení těchto dovedností je vhodné dětem vytvořit vhodné podmínky. Ve věku 5 let je dítě schopno přesného napodobení pohybu. Nejzdařilejší jsou pohyby paží, nohou a trupu. Se zvládnutím základních motorických dovedností také souvisí rovnovážná schopnost. Předškolní věk je významným obdobím pro zdokonalování motorických dovedností. Dítě ještě nezvládne propojit rychlost a obratnost. Děti je vhodné v činnostech motivovat a povzbuzovat, aby nedošlo ke stresu z vykonávané činnosti a následně i odmítnutí. Je také velmi důležité volit vhodné činnosti a aktivity, které postupně lokomoční dovednosti u dětí napomáhají rozvíjet a zdokonalovat.

První z lokomočních dovedností dítěte je lezení. V předškolním věku je dítě schopno lézt přes překážky a prolézačky. Zvládne i lezení ve vzporu dřepmo. Zároveň jsou posilovány svaly pletence ramenního, zad, dolních končetin a paží. Další motorickou dovedností, kterou se dítě učí je chůze. Mezi 4. až 5. rokem jsou pohyby paží a nohou v souhře. Chůze se postupně zdokonaluje. Můžeme si povšimnout, že děti jsou v neustálém pohybu. Je to tím, že dítě předškolního věku upřednostňuje běh oproti chůzi. Běh je součástí pohybových aktivit. Je rozvíjena běžecká rychlost, vytrvalost a aerobní zdatnost. Běh je stabilizovaný. Prodlužuje se letová fáze a pohyby paží a nohou jsou koordinované. Mezi další motorickou dovednost se řadí schopnost skoku. I tato dovednost se vyvíjí postupně. Po zvládnutí chůze dítě zvládne skok do dálky. Nečiní mu problém skok do dálky z místa se souhybem paží a doskokem na obě nohy. V předškolním věku se již děti umí odrážet jednou nohou i snožmo. Umí také přeskočit přes překážku po rozběhu odrazem jedné nohy. S lokomočními dovednostmi se může začít už po zvládnutí chůze. Je vhodné začít postupně s jízdou na tříkolce, odrážedle až po složitější sportovní pomůcky (Dvořáková, 2001; Juřinová & Stejskal, 1987).

2. 2. 2. 2 Nelokomoční dovednosti

Dítě předškolního věku ovládá jednotlivé pohyby těla, změny poloh či obraty. Tuto dovednost provádí podle nápodoby pedagoga. Náradí a různé prolézačky využívá k houpání a k visení. Uchopovací reflex se postupně vyvíjí od narození dítěte. Podle probíhajících změn

v uchopování předmětů můžeme určit správný vývoj dítěte. Na uchopování navazuje házení. V předškolním věku dítě běžně hází horním obloukem. Je však vhodné poskytnout mu více stimulů ke zdokonalování této dovednosti. Chytání předmětu, například míče se řadí mezi složité pohybové dovednosti. Nácvik je vhodné obohatit o všechny typy míčů. V 6 letech dítě chytí i tenisový míček. Kopání je dovednost typická spíše pro chlapce. Ovšem u dívek by tato dovednost měla být také rozvíjena. Je vhodné se zaměřit také na ovládání sportovního náčiní i jinými částmi těla (Dvořáková, 2001; Vágnerová & Valentová, 1994).

2. 3 Výchova a vzdělávání v oblasti pohybových aktivit v RVP PV

2. 3. 1 RVP PV v systému kurikulárních dokumentů

Rámcový vzdělávací program (dále jen RVP) se řadí mezi kurikulární dokumenty pro vzdělávání a je vytvářen na státní úrovni. RVP určuje pevné a závazné oblasti (rámce) vzdělávání. Je vytvářen pro jednotlivé etapy vzdělávání (předškolní, základní, střední). Na školní úrovni jsou vytvářeny školní vzdělávací programy (dále jen ŠVP), které vznikají na jednotlivých školách podle zásad stanovených v RVP. Podle takto vzniklých ŠVP je na každém školském zařízení realizováno vzdělávání. Rámcový i školní vzdělávací program je veřejný dokument (RVP PV, 2004).

2. 3. 2 Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání

Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání je dokumentem určujícím hlavní požadavky, podmínky a pravidla pro institucionální vzdělávání dětí předškolního věku. Tyto požadavky jsou zaměřené na pedagogické činnosti uskutečňované ve vzdělávacích institucích zařazených do sítě škol a školských zařízení. Dokument je platný pro mateřské školy, mateřské školy s programem upraveným dle speciálních potřeb dětí a také pro přípravné třídy základních škol (RVP PV, 2004).

„Rámcový vzdělávací program vznikl tak, aby navazoval na odborné požadavky současné kurikulární reformy:

- akceptoval přirozená vývojová specifika dětí předškolního věku a důsledně je promítal do obsahu, forem a metod jejich vzdělávání
- umožňoval rozvoj a vzdělávání každého jednotlivého dítěte v rozsahu jeho individuálních možností a potřeb

- zaměřoval se na vytváření základů klíčových kompetencí dosažitelných v etapě předškolního vzdělávání
- definoval kvalitu předškolního vzdělávání z hlediska cílů vzdělávání, podmínek, obsahu i výsledků, které má přinášet
- zajišťoval srovnatelnou pedagogickou účinnost vzdělávacích programů vytvářených a poskytovaných jednotlivými mateřskými školami
- vytvářel prostor pro rozvoj různých programů a koncepcí i pro individuální profilaci každé mateřské školy
- umožňoval mateřským školám využívat různých forem i metod vzdělávání a přizpůsoboval vzdělávání konkrétním regionálním i místním podmínkám, možnostem a potřebám
- poskytoval rámcová kritéria využitelná pro vnitřní i vnější evaluaci mateřské školy i poskytovaného vzdělávání“ (RVP PV, 2004, 6).

2. 3. 3 Organizace předškolního vzdělávání

Školský zákon zařadil předškolní vzdělávání do systému vzdělávací soustavy. Je prvním stupněm v systému veřejného vzdělávání, které je organizováno a řízeno prostřednictvím požadavků a pokynů Ministerstva školství mládeže a tělovýchovy. Koncepce předškolního vzdělávání je sestavena tak, aby dítěti umožnila osvojování klíčových kompetencí a dítě průběžně získávalo předpoklady pro své další vzdělávání.

Předškolní vzdělávání probíhá v mateřských školách. Mateřská škola je ve vzdělávací soustavě v rámci legislativy vedena jako druh školy. Řídí se dle platných pravidel jako ostatní druhy škol. Vzdělávání je pro děti ve věku od tří do šesti (sedmi) let. V mateřské škole jsou děti umístěny v třídách, kde jsou buď děti stejného, nebo různého věku. Třídy tedy mohou být věkově homogenní nebo heterogenní. Pokud je do třídy zařazeno dítě se speciálními vzdělávacími potřebami, vznikají třídy integrované. Školský zákon vymezuje, že předškolní vzdělávání je veřejnou službou (RVP PV, 2004).

2. 3. 4 Cíle předškolního vzdělávání

Institucionální předškolní vzdělávání si klade za cíl doplnit rodinnou výchovu a zajistit dítěti prostředí, ve kterém bude dostatek mnohostranných a přiměřených podnětů k rozvoji a učení. Smyslem je obohacovat denní program dítěte a poskytovat mu odbornou péči. Cílem

předškolního vzdělávání by mělo být, aby vzdělávání dítěte probíhalo na zcela promyšleném, odborném a společensky hodnotném základě. Čas, který dítě stráví v mateřské škole, by pro něj měl být radostí, pozitivní zkušeností a nositelem důležitého základu do života a dalšího vzdělávání. Úkolem předškolního vzdělávání je rozvoj osobnosti dítěte, podpora jeho tělesného rozvoje a zdraví. Dítě má motivovat k dalšímu poznávání a učení. Kromě toho má také učit dítě prosociálnímu chování a žití ve společnosti, kde přijímá určité společenské normy a hodnoty. Podstatným prvkem předškolního vzdělávání je vytvořit předpoklady pro pokračování ve vzdělávání a maximálně podporovat individuální rozvojové možnosti dětí. Institucionální předškolní vzdělávání by mělo zastávat i diagnostickou funkci. Diagnostika se vztahuje především na děti se speciálními vzdělávacími potřebami. Jedná se o děti, které mají nerovnoměrnosti ve vývoji, zdravotní postižení, zdravotní či sociální znevýhodnění. Na tomto základě má mateřská škola zajistit včasnou speciálně-pedagogickou péči a současně zlepšit životní a vzdělávací podmínky a šance (RVP PV, 2004).

2. 3. 5 Vzdělávací obsah RVP PV

Vzdělávací oblast je rozdělena do pěti oblastí. Je to oblast biologická, psychologická, interpersonální, sociálně-kulturní a environmentální. Jednotlivé oblasti jsou koncipovány tak, aby byly pro pedagoga co nejvíce srozumitelné a aby prostřednictvím těchto oblastí mohl dále pracovat. Tyto oblasti jsou hlavním prostředkem pro vzdělávání dítěte. Prostřednictvím vzdělávacího obsahu RVP PV má dojít k uskutečňování vzdělávacích záměrů a také k dosahování vzdělávacích cílů. Jednotlivé oblasti se vzájemně prolínají a doplňují.

Tyto oblasti jsou nazvány:

1. Dítě a jeho tělo
2. Dítě a jeho psychika
3. Dítě a ten druhý
4. Dítě a společnost
5. Dítě a svět.

Pohybové a tělovýchovné aktivity se nejvíce vztahují k první oblasti s názvem Dítě a jeho tělo. Záměrem je stimulovat a podporovat růst a neurosvalový vývoj dítěte, fyzickou pohodu, zlepšovat tělesnou a pohybovou zdatnost, zdravotní kulturu, rozvíjet jeho pohybové a manipulační dovednosti, naučit dítě neobslužným dovednostem a vést jej k zdravým životním návykům a postojům (RVP PV, 2004).

„Vzdělávacím cílem této oblasti je:

- uvědomovat si vlastní tělo
- rozvíjet pohybové schopnosti
- zdokonalovat dovednosti v oblasti hrubé a jemné motoriky
- ovládat pohybový aparát a tělesné funkce
- rozvíjení a užívání všech smyslů
- rozvíjení psychické a fyzické zdatnosti
- osvojení praktických dovedností přiměřených věku
- osvojení poznatků o těle a zdraví, o pohybových činnostech a jejich kvalitě
- osvojení poznatků a dovedností důležitých k podpoře zdraví, bezpečí, osobní pohody i pohody prostředí
- vytvářet zdravé životní návyky a postoje jako základ zdravého životního stylu“

(RVP PV, 2004, 16).

Biologická oblast je úzce propojena s ostatními vzdělávacími oblastmi. V druhé vzdělávací oblasti, která se zaměřuje na psychický vývoj dítěte, motorika souvisí s jazykovou výchovou a logopedickou péčí. Pohybová aktivita má vliv na rytmus řeči a dýchání a má i velký význam při podpoře samostatného vyjadřování a komunikace. Pedagogové by se měli prostřednictvím pohybové aktivity zaměřit na rozvíjení smyslového vnímání, učit děti pravidla, pomáhat rozvíjet fantazii, tvořivost a reakce dítěte. V dalších oblastech vzdělávání je pohybová aktivita a činnost prostředkem k rozvoji osobnosti a začlenění dítěte do společnosti. U dětí se rozvíjí sebepojetí, sebevědomí, sebedůvěra, odvaha, vůle a odpovědnost. Lépe probíhá socializace dítěte. Učí se respektovat daná pravidla a práva ostatních. Dochází k prožívání a zvládání různých situací a emocí. Podporuje se vzájemná komunikace a pomoc. Pohybové činnosti významně působí v oblasti morálních hodnot – dítě se učí hrát fěr k ostatním, vyhrávat i prohrávat. Pohyb a pohybové aktivity mají důležitý význam pro širší společenský kontext. Je to především ve vztahu k ochraně kulturních hodnot a přírody. Týká se to i vztahu ke sportovním utkáním, mezinárodním soutěžím a olympijským hrám (Dvořáková, 2001, 2002 & Havlíková et al. 2008; Šimíčková-Čížková, 2005; Vágnerová, 2012).

2. 3. 6 Materiální a organizační podmínky předškolního vzdělávání

V předškolním vzdělávání je nutné dodržovat základní podmínky. Ty jsou vymezeny legislativně právními normami, jako jsou zákony, vyhlášky a prováděcí právní předpisy. V RPP PV jsou tyto základní podmínky doplněny o další podmínky, které jsou nutné pro splnění kvalitního vzdělávání (RVP PV, 2006).

Pro pohybové aktivity a činnosti v mateřské škole je potřebné mít vyhovující materiální i organizační podmínky. Na tomto základě je možné efektivně a účinně vykonávat výchovnou a vzdělávací činnost. Zaměříme se především na podmínky týkající se pohybových aktivit.

2. 3. 6. 1 Materiální podmínky

Mateřská škola musí mít dostatečně velké a vhodně uspořádané prostory, které budou vyhovovat pro realizaci nejrůznějších skupinových a individuálních činností. Nábytek pro děti, tělocvičné nářadí, hygienické zařízení (umývárny, toalety) a lehátka pro odpolední odpočinek a mají antropometrické požadavky. Jsou pro všechny děti, jsou zdravotně nezávadné, splňují bezpečnostní požadavky a jsou estetické.

Hračky, pomůcky, náčiní, materiály a různé doplňky souhlasí s počtem dětí a jsou plně vyhovující pro děti předškolního věku. Vybavení je průběžně kontrolováno, obnovováno a doplňováno. Hračky, pomůcky, náčiní jsou umístěny tak, aby je děti dobře viděly, ale také aby si je mohly samy brát a věděly kam je uložit nazpět.

Budova mateřské školy má svoji zahradu nebo hřiště. Venkovní prostory musí být vybaveny tak, aby umožňovaly provádění nejrůznějších aktivit, především pohybových. Pokud toto mateřská škola nesplňuje, musí být zajištěny podobné prostory ve vyhovující vzdálenosti. Veškeré prostory mateřské školy musí splňovat bezpečnostní a hygienické normy vztahující se na platné právní předpisy. Tyto předpisy se týkají čistoty, teploty, vlhkosti vzduchu, osvětlení, hluchnosti, světla a stínu, alergizujících látek aj. (RVP PV, 2004).

2. 3. 6. 2 Životospráva

V rámci stravování musí být podávána plnohodnotná a nutričně vyvážená strava. Dětem je také nutno poskytnut dostatečný příjem tekutin. Pitný režim musí být zajištěn i

volně ve třídě. Děti se tak mohou kdykoli napít dle potřeby. Mezi jídly je dodržován daný interval (Vyhláška č. 107/2005 Sb., o školním stravování, 2005).

V mateřské škole je zajištěn pravidelný denní rytmus a řád. Na druhou stranu by měl být natolik variabilní, aby se organizace činností a aktivit v průběhu dne mohla přizpůsobit potřebám a aktuální situaci.

Dětem je umožněn každodenní pobyt venku, a to v dostatečné míře. Nabízené činnosti se odvíjí od kvality ovzduší a aktuálního stavu počasí.

U dětí by měla být respektována individuální potřeba aktivity, spánku a odpočinku. Dětem s nižší potřebou spánku je nabídnuta jiná vhodná náhradní činnost (RVP PV, 2004).

2. 3. 6. 3 Organizační podmínky

Denní řád mateřské školy umožňuje pedagogickým pracovníkům volit takovou vzdělávací nabídku, která bude respektovat individuální možnosti dětí a na jejich aktuální potřeby.

Pravidelně jsou realizovány a začleňovány do režimu dne nejrůznější pohybové aktivity. Spontánní a řízené činnosti by se měly vhodně střídát, aby nedocházelo k přetěžování dětí. To platí i pro aktivity, které jsou organizovány nad rámec zařízení. Dětem je dán dostatek prostoru a času pro spontánní hru. Všechny aktivity jsou voleny a uskutečňovány tak, aby děti vedly k vlastní aktivitě a účastnily se do organizace činností. Podmínky pro předškolní vzdělávání jsou vhodné jak pro individuální, skupinové, tak frontální činnosti. Děti se účastní nabízených, ale i spontánních aktivit v malých, středně velkých a velkých skupinách.

Musí být respektovány individuální potřeby dítěte. Dítě se nemusí účastnit společných aktivit. Vzdělávací nabídka a jednotlivé činnosti jsou plánovány a uskutečňovány podle potřeb a zájmu dětí. Jsou respektovány individuální vzdělávací potřeby a možnosti. Pro organizování a realizaci činností jsou využívány vhodné materiální a prostorové podmínky.

Není překračován stanovený počet dětí ve třídě. Spojování tříd je omezováno (RVP PV, 2004).

2. 4 Environmentální stimuly v pohybové aktivitě u dětí předškolního věku

Člověk, a zvláště dítě, potřebuje pozitivně rozvíjet svůj organismus, postupně zvyšovat svoji odolnost a zdatnost. K tomuto rozvoji přispívá vhodně zvolená a pravidelně prováděná pohybová aktivita. Děti je potřeba k pohybové aktivitě dostatečně stimulovat, a to

především prostřednictvím rodinného prostředí. Environmentální faktory napomáhají vzniku i udržení tohoto rozvoje. Biologické a genetické dispozice jsou pevně dané, avšak environmentální stimulace v pohybové aktivitě může působit pozitivně ve všech oblastech rozvoje dítěte (Miklánková, 2009).

2. 4. 1 Stimulace dítěte v rodině

Rodina je první sociální skupinou, se kterou se dítě setkává. Dítě se prostřednictvím působení svých rodičů postupně učí správnému chování, přejímá určité společenské normy, vzory chování a určitý pohled na okolní svět. Prostřednictvím rodiny dítě přejímá i určitý životní styl a způsob života, a to jak pozitivní, tak samozřejmě i negativní. Prostřednictvím mnohých výzkumů můžeme usuzovat, že pokud rodiče sportují, i jejich děti získávají pozitivní vztah k pohybové aktivitě a ke zdravému životnímu stylu. Pohybová aktivita je pro ně samozřejmou součástí života. Výzkumy také poukazují na to, že rodiče mají vliv na stimulaci k pohybové aktivitě. Tuto stimulaci ovlivňuje několik důležitých faktorů, a to především pohlaví, vzdělání rodičů, socio-ekonomický status, úplnost či neúplnost rodiny nebo zaměstnání rodičů (Labudová, 1997; Medeková & Růžicková (2003); Miklánková, 2009).

2. 4. 2 Stimulace dítěte ve škole

Při výchově dítěte je vhodné zavést určitý režim, který spočívá především v jisté pravidelnosti v činnostech během dne. Dítě si lépe osvojí určité návyky. S osvojováním určitého režimu je potřeba začít již od narození. Pravidelnost by měla být především ve spánku, stravování, hygieně, pohybu a odpočinku. Dítě tím také získává pocit jistoty a bezpečí a později dokáže rozdělit svůj čas mezi odpočinek, povinnosti, zábavu a pohybovou aktivitu. Tím se učí správným návykům, efektivnímu a kvalitnímu využití svého volného času. To má za následek zdravý životní styl daného jedince (Dvořáková, 2001, 2002).

Mateřská a základní škola prostřednictvím svého výchovného působení napomáhá k upevnění tohoto režimu. Každá mateřská škola má určitou organizaci dne. Střídají se spontánní a řízené aktivity, stravování, hygiena, odpočinek a samozřejmě také pobyt venku a různorodé pohybové aktivity. Pohybová náplň v mateřské škole by měla být různorodá a sestávat z několika pohybových aktivit, které rozvíjí dítě ve všech oblastech. Pohybový režim v mateřské škole je úzce spjat se školním vzdělávacím programem, ve kterém jsou začleněny

pohybové aktivity. Pohybové aktivity by měly být v režimu mateřské školy začleněny každý den. V praxi je obvyklé, že ráno jsou začleněna zdravotní cvičení, následuje pobyt venku a také jsou velmi důležité dopolední a odpolední spontánní a herní činnosti. Ve školním vzdělávacím programu by měla být zařazena tělesná výchova jako hlavní řízená činnost. Její náplní by mělo být osvojování a zdokonalování pohybových a základních lokomočních dovedností. Rámcový vzdělávací program doporučuje mateřským školám, které pohybové činnosti a aktivity by měly být prováděny a jak často. Je však na samotných mateřských školách, jakou zvolí náplň a intenzitu.

Miklánková (2009) upozorňuje na to, že velmi záleží na environmentální stimulaci mateřské školy k pohybové aktivitě. Bylo by žádoucí, aby každá mateřská škola měla vhodné prostory, náčiní a nářadí, které budou vhodné pro stimulaci a rozvíjení dětí v oblasti pohybové aktivity.

Pohybový režim a jeho kvalita se v mateřské škole odvíjí od několika faktorů, mezi které patří kvalitní školní vzdělávací program, vhodné environmentální a personální podmínky, čas, který dítě tráví v mateřské škole, míra spolupráce mezi rodinou a školou, pohybová aktivita v rodině a nabídka kvalitních pohybových aktivit prostřednictvím dalších organizací, které jsou v dosahu místa bydliště rodiny (Miklánková, 2009; Mužík & Krejčí, 1997; Svoboda & Hošek, 1992).

2. 4. 2. 1 Pohybová aktivita v režimu mateřské školy

Pohybová aktivita je zařazena do programu a režimu dne. Střídají se aktivity řízené a spontánní. Děti potřebují mít v denním rytmu určitou pravidelnost a řád. Lépe se tak orientují a mají pocit jistoty. Spontánní pohybové aktivity probíhají ráno po příchodu dětí do mateřské školy, při pobytu venku nebo na školní zahradě a také po odpoledním odpočinku.

Dvořáková (2001) uvádí, že v posledních letech mnoho mateřských škol doplnilo materiální podmínky o nové náčiní a nářadí. Školní zahrady byly upraveny nebo zcela nově zrekonstruovány o nové pomůcky vyhovující pohybovým aktivitám při pobytu venku. Některé mateřské školy rozšířily venkovní prostory pro pohyb dětí o nová školní hřiště.

Mnohé mateřské školy nabízí i jiné řízené pohybové aktivity, než tomu bylo v letech předešlých. Pohybová aktivita je obsažena nejen v tělesné výchově, hrách, pobytu venku ale i v jógových cvičeních, kurzech plavání a lyžování, cvičení s hudbou, tanci, psychomotorice, dechových cvičeních či jízdě na kole. V režimu mateřských škol se objevují i kroužky tělesné výchovy a pohybových dovedností. Tyto kroužky by měly plnit funkci kompenzační a

stimulační. Je zcela žádoucí, aby kroužky navštěvovaly děti, které mají obtíže v motorické a lokomoční oblasti (Dvořáková, 2002).

Spontánní činnosti v organizačním režimu dne jsou zastoupeny v podobě pohybových aktivit i různých námětových her. Spontánní činnosti probíhají v rozsahu 120–150 minut. Z toho je 20–50 minut ranních her ve třídě a zbytek je obsažen při pobytu venku. Aby mohly spontánní aktivity vhodně probíhat, měly by mít dostatečné materiální a prostorové podmínky. Je nutné respektovat nastavená pravidla chování. Pravidla je vhodné dohodnout již při adaptaci nového dítěte v mateřské škole. Dítě se postupně seznamuje s řádem, organizací a jednotlivými pravidly. Po určitém čase jsou pro dítě zcela samozřejmé. To děti vede k zodpovědnosti za použité pomůcky i za vlastní bezpečnost. Naopak v průměru je řízeným pohybovým aktivitám v mateřských školách věnováno 25–47 minut. Cvičení je hromadné. Rozsah a obsah záleží na učitelce. Pozitivní přístup a samotný příklad učitelky by měl být samozřejmý. Velmi záleží na osobnosti učitelky, jakým způsobem dokáže děti motivovat k pohybové aktivitě a jaké využije pomůcky, nářadí a náčiní. Řízenou tělesnou výchovu je možné organizovat v různých formách. Učitelka může zvolit krátké tělovýchovné chvilky zaměřené na vyrovnávací a relaxační oblast až po klasickou jednotku tělesné výchovy.

také je velmi důležité zařazovat do režimu mateřské školy klasickou jednotku tělesné výchovy. V předškolním zařízení trvá 10–40 minut. Činnosti jsou většinou motivované hrami. Zkrácená forma obsahuje úvodní (přípravnou) část složenou ze hry a rozcvičení, procvičení celého těla, přímivých a jógových cvičení. Hned poté je uvedena závěrečná hra. Nezkrácená forma obsahuje to stejné co tělovýchovná jednotka s hlavní částí. Pro děti předškolního věku je vhodné v hlavní části využít cvičení na překážkové dráze nebo nabídku rozestavěného nářadí. Učitelka musí pomáhat a dozorovat u obtížné činnosti. Dbáme však na podporování dětí v jejich samostatnosti při pohybové aktivitě. Učitelka by měla dětem aktivně předcvičovat, vše názorně ukazovat a také by měla děti motivovat a opravovat, aby nedocházelo k negativním pohybovým návykům. Měla by převažovat názorná ukázka nad dlouhým slovním vysvětlováním. Aktivity by na sebe měly navazovat. Neměly by vznikat dlouhé časové prodlevy, při kterých se vytrácí pozornost a soustředěnost dětí. Organizace i náplň jednotky by měla být promyšlená. Učitelka by se měla orientovat v anatomických a fyziologických zvláštностech dítěte předškolního věku (Dvořáková, 2001; Havlínová et al. 2008; Miklánková, 2009).

3 CÍLE, ÚKOLY, VÝZKUMNÉ OTÁZKY A HYPOTÉZY

Cílem práce je zmapovat a vyhodnotit úroveň vybraných pohybových dovedností u dětí předškolního věku a provést jejich komparaci z hlediska konkrétních ŠVP PV ve sledovaných mateřských školách.

Dílčím cílem je srovnat a posoudit dosaženou úroveň těchto pohybových dovedností z pohledu stimulace sledovaných dětí k pohybové aktivitě.

Úkoly práce:

1. Vytvořit projekt výzkumu.
2. Vytvořit výzkumný soubor.
3. Aplikovat zvolené statistické metody a techniky.
4. Zpracovat data a vytvořit závěry.
5. Zpracovat diplomovou práci.

Na základě cílů práce byly stanoveny tyto hypotézy:

H1: V úrovni sledovaných pohybových dovedností nebude nalezen z hlediska realizovaných ŠVP PV v konkrétních MŠ statisticky významný rozdíl.

Podle výroční zprávy České školské inspekce z roku 2009/2010 v mateřských školách v ČR nejsou děti předškolního věku dostatečně vzdělávány v oblasti osvojování pohybových dovedností (Česká školní inspekce, 2010).

H2: Probandi vykazující hodnoty stimulace k pohybové aktivitě na vyšší úrovni (průměrná úroveň, vysoká úroveň a velmi vysoká úroveň) budou dosahovat i vyšší úrovně pohybových dovedností.

Vyšší míra environmentálních stimulů (prostorových, materiálních, dopravních a sociálních) ze strany rodiny a mateřské školy, přispívá ke zvyšování úrovně pohybových dovedností dětí předškolního věku (Miklánková, 2009; Mužík & Krejčí, 1997; Svoboda & Hošek, 1992).

4 METODIKA

4. 1 Charakteristika výzkumného souboru

4. 1. 1 Popis výzkumného souboru

Do výzkumného souboru bylo zařazeno celkem 62 dětí, z toho 25 chlapců a 37 dívek. Průměrný věk námi sledovaného souboru byl 5,8 let. Průměrná výška dětí činila 119,05 cm. Průměrná výška chlapců byla 120 cm a dívek 118,41 cm. Průměrná tělesná hmotnost sledovaných probandů byla 21,83 kg. Chlapci měli průměrnou hmotnost 22,42 kg a dívky 21,43 kg. Průměrná hodnota BMI byla 15,43. Průměrná hodnota BMI byla u chlapců 15,62 a u dívek 15,29.

V MŠ 1 bylo zařazeno do výzkumného souboru 20 dětí, z toho 8 chlapců a 12 dívek. Průměrný věk byl 6 roků. Průměrná výška byla 118,60 cm. Průměrná výška chlapců byla 118,88 cm a 118,42 cm u dívek. Průměrná tělesná hmotnost byla 21,03 kg. Průměrná tělesná hmotnost chlapců byla 21,31 kg a dívek 20,83 kg. Průměrná hodnota BMI byla 15,02, z toho u chlapců činila 15,16 a u dívek 14,92.

V MŠ 2 bylo zařazeno do výzkumného souboru 22 dětí, z toho 8 chlapců a 14 dívek. Průměrný věk byl 5,8 let. Průměrná výška sledovaných dětí byla 118,50 cm. Průměrná výška chlapců byla 118,13 cm a 118,71 cm u dívek. Průměrná tělesná hmotnost byla 22,16 kg. Průměrná tělesná hmotnost chlapců byla 22,75 kg a dívek 22,81 kg. Průměrná hodnota BMI byla 15,79, z toho u chlapců činila 16,44 a u dívek 15,42.

V MŠ 3 bylo zařazeno do výzkumného souboru 20 dětí, z toho 9 chlapců a 11 dívek. Průměrný věk byl 5,6 let. Průměrná výška dětí byla 120,10 cm. Průměrná výška chlapců byla 122,67 cm a 118 cm u dívek. Průměrná tělesná hmotnost byla 22,28 kg. Průměrná tělesná hmotnost chlapců byla 23,11 kg a dívek 21,59 kg. Průměrná hodnota BMI byla 15,44, z toho u chlapců činila 15,31 a u dívek byla hodnota BMI 15,54.

4. 1. 2 Mateřské školy

Sběr dat probíhal ve třech mateřských školách. Výzkum byl realizován ve školním roce 2012/2013. Všechny mateřské školy jsou městské a jsou umístěny v okrajové části města. Mateřské školy jsou běžné.

Materiální, prostorové, personální a provozní podmínky odpovídaly podmínkám kladeným na předškolní vzdělávání.

Mateřské školy, které byly součástí výzkumu, mají zpracovaný vlastní školní vzdělávací program podle platného Rámcového vzdělávacího programu pro předškolní vzdělávání. Pravidelné pohybové aktivity a činnosti jsou obsaženy ve všech sledovaných školních i třídních vzdělávacích programech.

4. 1. 2. 1 Mateřská škola č. 1

Mateřská škola se nachází v okrajové části obce. Je umístěna v poklidné čtvrti, kde je minimální dopravní provoz. Umístění školy umožňuje pedagogickým pracovníkům a dětem vycházky do blízké přírody. Budova mateřské školy je pavilonového typu. Pavilony jsou mezi sebou propojeny a každý má samostatný vchod. Jednotlivé objekty školy jsou přízemní a nepodsklepené. Součástí areálu je rozsáhlá školní zahrada, která byla v květnu roku 2007 zrekonstruována a doplněna o nové dřevěné hrací prvky.

Mateřská škola má celkem 3 oddělení. Kapacita je pro 84 dětí. V každém oddělení je 28 dětí. Jednotlivé třídy splňují materiální a prostorové podmínky pro předškolní vzdělávání. Školní vzdělávací program má ekologické zaměření.

Provoz školy zajišťuje 7 pedagogických pracovníků a 4 správní zaměstnanci. Pedagogický sbor tvoří pouze ženy. Nejstarší učitelka má 63 let a její délka praxe je 45 let. Nejmladší učitelka má 28 let a délka praxe je prozatím 3 roky. Pouze 2 učitelky mají vysokoškolské vzdělání. Všechny pedagogické pracovnice splňují kvalifikační předpoklady pro předškolní vzdělávání (Tabulka 1).

Tabulka 1. Vzdělání pedagogických pracovníků v MŠ č. 1, n = 7

	věk	délka praxe	vzdělání
1.	63	45	středoškolské
2.	59	40	středoškolské
3.	57	31	středoškolské
4.	55	37	středoškolské
5.	55	36	středoškolské
6.	35	2	vysokoškolské
7.	28	3	vysokoškolské

4. 1. 2. 2 Mateřská škola č. 2

Mateřská škola je umístěna ve východní, okrajové části města. Tato lokalita je velmi klidná a plná zeleně. Budova mateřské školy se skládá ze tří pavilonů, které jsou propojeny. Ve dvou pavilonech jsou umístěny třídy. Ve třetím pavilonu se nachází administrativní místnosti a prádelna. Budova je patrová. Součástí areálu mateřské školy je školní zahrada. Zahrada je celoročně využívána k různým aktivitám, především těm pohybovým. Jedná se o parkový typ zahrady. V zimním období zde mohou děti díky nerovnosti terénu bobovat.

Každá třída tvoří samostatný celek. Má šatnu, umývárnu, toalety, třídu, hernu a přípravnu pro výdej stravy.

Mateřská škola má kapacitu 100 dětí. V provozu jsou všechny 4 třídy, z toho jedna třída je pro děti se speciálními vzdělávacími potřebami se zaměřením na vady řeči. V každém oddělení je 25 dětí. Jednotlivé třídy splňují materiální a prostorové podmínky pro předškolní vzdělávání. Mateřská škola má vlastní tělocvičnu. Ta je vybavena nářadím a náčiním vyhovujícím předškolnímu věku.

Školní vzdělávací program je zaměřen na ekologickou výchovu. Mateřská škola úzce spolupracuje s ekocentrem.

V mateřské škole je zaměstnáno 8 pedagogických a 5 provozních pracovníků. Pedagogický sbor je složen z žen. Všechny učitelky splňují kvalifikační předpoklady. Dvě učitelky mají 61 let a také shodně nejdelší praxi – 42 let. Nejmladší učitelce pedagogického sboru je 25 let a délka její praxe je 1 rok. Pouze dvě učitelky mají vysokoškolské vzdělání (Tabulka 2).

Tabulka 2. Vzdělání pedagogických pracovníků v MŠ č. 2, n = 8

	věk	délka praxe	vzdělání
1.	61	42	středoškolské
2.	61	42	středoškolské
3.	57	38	středoškolské
4.	53	34	středoškolské
5.	47	28	středoškolské
6.	45	26	středoškolské
7.	32	3	vysokoškolské
8.	25	1	vysokoškolské

4. 1. 2. 3 Mateřská škola č. 3

Budova mateřské školy je typizovaná stavba a je umístěna v lokalitě mezi panelovým sídlištěm a rodinnými domky na západní straně města. Na sever od mateřské školy se nachází rozsáhlý lesopark. Toho škola využívá k častým procházkám a výletům za účelem pozorování přírody. Součástí areálu je i zahrada s umělým kopcem, pískovišti, lavičkami a zahradním domkem s pergolou. Umělý kopec dětem slouží v zimním období k sáňkování a bobování. Zahrada je vybavena tělovýchovnými pomůckami tak, aby byla dětem poskytnuta dostatečná pohybová aktivita. Vedení školy jedná se zřizovatelem o její revitalizaci.

Kapacita mateřské školy je stanovena pro 98 dětí. Ve třech třídách jsou děti po 28 a jedna třída je polodenní, kde je 14 dětí. V budově jsou čtyři oddělení. Každé oddělení má svoji šatnu, toalety, třídu, hernu a přípravnu pro výdej stravy.

Školní vzdělávací program je zaměřený na ekologickou výchovu.

Pedagogický sbor tvoří 7 učitelek. Pracují zde také 4 provozní pracovníce. Zaměstnanci mateřské školy jsou pouze ženy. Všechny pedagogické pracovníce splňují kvalifikační předpoklady pro práci s dětmi předškolního věku (Tabulka 3).

Tabulka 3. Vzdělání pedagogických pracovníků v MŠ č. 3, n = 7

	věk	délka praxe	vzdělání
1.	59	38	středoškolské
2.	59	36	středoškolské
3.	59	36	středoškolské
4.	52	28	středoškolské
5.	49	24	středoškolské
6.	43	21	středoškolské
7.	39	15	středoškolské

4. 1. 3 Školní vzdělávací program v oblasti pohybové aktivity - analýza

Tabulka 4. Analýza podmínek MŠ č. 1

Mateřská škola	č. 1
Vnitřní silné stránky v oblasti pohybového učení	Vybavení mateřské školy pro pohybové aktivity. Pohybová aktivita je u dětí rozvíjena prostřednictvím pedagogických pracovníků. Pohybová aktivita je v mateřské škole podporována jak ze strany učitelek, tak i ze strany vedení. Rozsáhlá školní zahrada s novými hracími prvky – basketbalový koš, pískové hřiště. Děti mají možnost pohybu i v interiéru MŠ s náčiním a na tělocvičném náradí. Mateřská škola se nachází v blízkosti přírody – možnost vycházek. Jedno oddělení je vybaveno tělovýchovným náradím a náčiním. Je zde také masážní bazén pro relaxaci dětí. Jednotlivé integrované bloky ŠVP jsou důsledně a podrobně rozpracovány podle RVP PV – oblast „Dítě a jeho tělo“ (pohybová aktivita).
Vnitřní slabé stránky v oblasti pohybového učení	Při nepříznivém počasí jsou v objektu mateřské školy nedostatečné prostory k realizaci pohybových aktivit – malá třída. Ne všechny pedagogické pracovnice budou stejně aktivní v oblasti realizace pohybových aktivit – zaměřenost některých učitelek i na jiné výchovné oblasti (hudební, výtvarná, pracovní aj.).
Vnější příležitosti v oblasti pohybového učení	Pohybové aktivity realizované externími pracovníky – pohybová výchova, plavecký výcvik. Mateřská škola spadá pod základní školu – spolupráce v oblasti sportu. Spolupráce s rodiči při realizaci společných aktivit – výlety aj.
Vnější hrozby v oblasti pohybového učení	Zaneprázdněnost pedagogických pracovníků – vypracovávání pedagogické dokumentace (třídní kniha, tvorba Třídního vzdělávacího programu, provádění pravidelné diagnostiky dětí, evaluace), přeplněnost tříd, příprava různých vystoupení (besídky MŠ). Pohybové aktivity a činnosti nebudou realizovány pravidelně – mateřská škola zařazuje do svého denního režimu i jiné aktivity (divadelní a hudební představení, návštěva ekocentra aj.).
Celkové stručné hodnocení školy z hlediska pohybového učení	Mateřská škola má velmi dobré podmínky a možnosti pro realizaci všech forem pohybových aktivit, které by měly být obsaženy v předškolním vzdělávání.

Školní vzdělávací program byl získán z tohoto zdroje:

- MŠ č. 1: <http://www.palacka.com>

Tabulka 5. Analýza podmínek MŠ č. 2

Mateřská škola	č. 2
Vnitřní silné stránky v oblasti pohybového učení	Mateřská škola má vlastní tělocvičnu, která je plně vybavena nářadím a náčiním vhodným pro děti předškolního věku. Dostatečně velké herní prostory. V blízkosti mateřské školy se nachází rozsáhlý park k realizaci pohybových aktivit. Školní zahrada je vybavena stoupací věží, plošinovým kolotočem, houpačkami, novým pískovištěm a koloběžkami. Děti pobývají každodenně a dostatečně dlouho venku.
Vnitřní slabé stránky v oblasti pohybového učení	Menší školní zahrada. Mateřská škola nemá rozpracováno učivo z RVP PV z oblasti pohybových aktivit. Ne všechny pedagogické pracovnice budou stejně aktivní v oblasti realizace pohybových aktivit – zaměřenost některých učitelek i na jiné výchovné oblasti (hudební, výtvarná, pracovní aj.). Nedostatečná komunikace s vedením.
Vnější příležitosti v oblasti pohybového učení	Pohybové aktivity realizované externími pracovníky – pohybová a taneční výchova. O nabízených pohybových aktivitách jsou rodiče informováni z webových stránek mateřské školy.
Vnější hrozby v oblasti pohybového učení	Zaneprázdněnost pedagogických pracovníků – vypracovávání pedagogické dokumentace (třídní kniha, tvorba TVP, provádění pravidelné diagnostiky dětí, evaluace), přeplněnost tříd, příprava různých vystoupení (besídky MŠ). Pohybové aktivity a činnosti nebudou realizovány pravidelně – mateřská škola zařazuje do svého denního režimu i jiné aktivity (divadelní a hudební představení, návštěva ekocentra aj.).
Celkové stručné hodnocení školy z hlediska pohybového učení	Mateřská škola má dostatečné podmínky a možnosti pro realizaci všech forem pohybových aktivit, které by měly být obsaženy v předškolním vzdělávání.

Školní vzdělávací program byl získán z tohoto zdroje:

- MŠ č. 2: <http://www.zskol.cz>

Tabulka 6. Analýza podmínek MŠ č. 3

Mateřská škola	č. 3
Vnitřní silné stránky v oblasti pohybového učení	Školní zahrada – umělý kopec na sáňkování a bobování. Velké herny – realizace pohybové aktivity. Pohybová aktivita je u dětí rozvíjena prostřednictvím pedagogických pracovníků. Pohybová aktivita je v mateřské škole podporována jak ze strany učitelek, tak i ze strany vedení. Taneční kroužek je uskutečňován v moderní tělocvičně základní školy. Jednotlivé integrované bloky ŠVP jsou zpracovány podle RVP PV – oblast „Dítě a jeho tělo“ (pohybová aktivita).
Vnitřní slabé stránky v oblasti pohybového učení	Ne všechny pedagogické pracovnice budou stejně aktivní v oblasti realizace pohybových aktivit – zaměřenost některých učitelek i na jiné výchovné oblasti (hudební, výtvarná, pracovní aj.). Školní zahrada nevyhovuje materiálním podmínkám pro předškolní vzdělávání.
Vnější příležitosti v oblasti pohybového učení	Pohybové aktivity realizované externími pracovníky – pohybová výchova, tenisový kroužek, taneční kroužek. Mateřská škola spadá pod základní školu – spolupráce s vedením školy. V blízkosti školy se nachází rozsáhlý lesopark – vycházky. Vytvořen funkční informační systém.
Vnější hrozby v oblasti pohybového učení	Zaneprázdněnost pedagogických pracovníků – vypracovávání pedagogické dokumentace (třídní kniha, tvorba TVP, provádění pravidelné diagnostiky dětí, evaluace), přeplněnost tříd, příprava různých vystoupení (besídky MŠ). Pohybové aktivity a činnosti nebudou realizovány pravidelně – mateřská škola zařazuje do svého denního režimu i jiné aktivity (divadelní a hudební představení, návštěva ekocentra aj.).
Celkové stručné hodnocení školy z hlediska pohybového učení	Prostorové podmínky mateřské školy jsou vhodné pro realizaci pohybových aktivit. Naopak školní zahrada je v současné době nevyhovující. Ve spolupráci s vedením a zřizovatelem je naplánována její revitalizace a doplnění o nové vybavení.

Školní vzdělávací program byl získán z tohoto zdroje:

- MŠ č. 3: <http://zsmelan.pvskoly.cz>

4. 2 Organizace výzkumu

Po zadání tématu diplomové práce, stanovení cílů, metod a technik šetření, bylo prvním krokem v organizaci výzkumu oslovení ředitelství jednotlivých mateřských škol. Všechny tři mateřské školy spadají pod základní školy. Po telefonickém kontaktu byly sjednány schůzky s jednotlivým vedením mateřských škol a vedoucími učitelkami. Vedení škol bylo podrobně seznámeno s cílem výzkumu, s nutností spolupráce rodičů a pedagogických pracovníků. Seznámila jsem je s průběhem a časovým termínem výzkumu. Vedením všech mateřských škol jsem předala písemnou žádost o povolení provedení výzkumného šetření.

Po povolení výzkumu jsem si domluvila termín informativních schůzek pro rodiče dětí předškolního věku. Rodiče dětí jsem seznámila s cíli a organizací výzkumu. Byl jim předán ke zvážení Informovaný souhlas (Příloha 2) a ponechán určitý čas na vyjádření, zda se chtějí společně se svými dětmi zapojit do výzkumu.

Po 14 dnech jsem obdržela zpět 62 informovaných souhlasů z celkového počtu 75. Rodiče 13 dětí nechťeli být zapojeni do výzkumu. Rodiče a pedagogičtí pracovníci také vyplnili českou verzi dotazníku ESPA (Enviromental Stimuls for Physical Activity, (Renson & Vanreusel, 1996), prostřednictvím kterého byla zjišťována úroveň environmentálních stimulů k pohybové aktivitě u dětí předškolního věku. Výzkumné šetření probíhalo v období duben až červen 2013.

S vedoucími učitelkami jsem se domluvila na čase testování, aby byl minimálně narušen jejich denní režim. Čas testování byl rozvržen do dopoledních hodin, kdy probíhaly spontánní činnosti, a do doby po odpoledním odpočinku.

V mateřských školách byly vybrány vhodné prostory pro testování dětí. Děti byly testovány individuálně. Testování byl vždy přítomen i pedagogický pracovník dané mateřské školy. Bylo nutné zajistit vhodné pomůcky pro testování dětí, přeložit test TGMD-2 z anglického jazyka a vypracovat záznamové tabulky.

Vybrané skupině dětí jsem se nejprve představila a vhodně, s ohledem na jejich věk, jsem je seznámila s náplní testování. Každému dítěti byla vždy podána názorná ukázka se slovním vysvětlením. Testování jednoho dítěte trvalo v průměru 15–20 minut. Děti byly vhodně motivovány a byly jim vytvořeny vhodné podmínky pro testování. Všechny děti velmi dobře spolupracovaly. Žádné z dětí testování neodmítlo.

Do zpracování výsledků byla zahrnuta pouze získaná data od dětí, které se zúčastnily testování a odevzdaly dotazník ESPA (Enviromental Stimuls for Physical Activity).

Vedením škol, vedoucím učitelkám, pedagogickým pracovníkům, rodičům a dětem bylo na závěr poděkováno za jejich podílení se na výzkumu a za vstřícnost.

4. 3 Statistické metody a techniky

K zjištění enviromentálních stimulů v pohybové aktivitě dětí předškolního věku byla použita upravená česká verze dotazníku ESPA (Enviromental Stimuls for Physical Activity). Autory originálu dotazníku jsou Renson a Vanreusel (1990), (Příloha 1).

Test TGMD-2 (Ulrich, 2000) byl zvolen pro zjištění úrovně pohybových dovedností dětí předškolního věku. Jedná se o standardizovaný test, který měří motorické schopnosti vyvíjející se v raném věku dítěte. Je určen pro posouzení dětí ve věku 3–10 let. Test je rozdělen na 2 části, a to na monitorování lokomočních a manipulačních dovedností.

Děti byly testovány v těchto motorických dovednostech:

- Lokomoční dovednosti:

- běh
- cval
- poskok
- skok
- skok daleký
- sun stranou

- Manipulační dovednosti:

- odpal míčku
- driblink na místě
- chycení míče
- kopnutí do míče
- hod
- koulení míčku.

Všechny platné údaje byly uloženy v programu Microsoft Excel 2007. Souhrnná tabulka byla následně vyhodnocena v programu STATISTICA 10 a grafická interpretace byla provedena pomocí programu Microsoft Office Excel 2007 na počítači Compaq 615.

Ke statistickému vyhodnocení dat jsme použili metodu kontingenčních tabulek, kde testovacím kritériem je M-V chí kvadrát. Dále byla užita neparametrická Kruskal-Wallisova ANOVA (Analysis of variance).

Hladina statistické významnosti byla stanovena na úrovni $p \leq 0,05$ (Chráška, 2007).

5 VÝSLEDKY A DISKUSE

5. 1 Rodinná anamnéza

Rodinná anamnéza v souvislosti s úrovní pohybových dovedností a environmentální stimulací v jednotlivých mateřských školách nebyla předmětem našeho šetření. Avšak existují dílčí důkazy o vzájemném vztahu socio-ekonomického statusu, typu rodiny, věku, zaměstnání a vzdělání rodičů a pohybové aktivity dětí (Miklánková, 2009; Medeková & Růžicková, 2003).

5. 1. 1 Věk rodičů

Průměrný věk matek sledovaného souboru dětí předškolního věku byl 33 let a věk otců byl 38 let. Nejvíce matek bylo ve věkové skupině 36–40 let (36,07 %). Nejmladší matka měla 25 let (1 osoba) a nejstarší matce je 48 let (2 osoby), (Tabulka 7).

Nejvíce otců se nacházelo ve věkové kategorii 36–40 let (34,43 %). Nejmladšímu otci bylo 28 let a nejstaršímu bylo v době zahájení výzkumu 57 let (Tabulka 8).

Tabulka 7. Věk matek, n = 61

Věk M	Četnost	Kumul. %	Věk M	Četnost	Kumul. %
25	1	1,64 %	40	22	36,07 %
30	6	11,48 %	35	21	70,49 %
35	21	45,90 %	45	9	85,25 %
40	22	81,97 %	30	6	95,08 %
45	9	96,72 %	50	2	98,36 %
50	2	100,00 %	25	1	100,00 %
Další	0	100,00 %	Další	0	100,00 %

Vysvětlivky

Věk M ... věk matek

25 ... věk 25 let a méně

30 ... věk 30–26 let

35 ... věk 35–31 let

40 ... věk 40–36 let

45 ... věk 45–41 let

50 ... věk 50–46 let

Tabulka 8. Věk otců, n = 61

Věk O	Četnost	Kumul. %	Věk M	Četnost	Kumul. %
25	0	0,00 %	40	21	34,43 %
30	5	8,20 %	35	15	59,02 %
35	15	32,79 %	45	12	78,69 %
40	21	67,21 %	30	5	86,89 %
45	12	86,89 %	55	4	93,44 %
50	3	91,80 %	50	3	98,36 %
55	4	98,36 %	Další	1	100,00 %
Další	1	100,00 %	25	0	100,00 %

Vysvětlivky

Věk O ... věk otců

25 ... věk 25 let a méně

30 ... věk 30–26 let

35 ... věk 35–31 let

40 ... věk 40–36 let

45 ... věk 45–41 let

50 ... věk 50–46 let

55 ... věk 55–51 let

Další ... věk nad 55 let

5. 1. 2 Vzdělání rodičů

Nejvíce matek mělo středoškolské vzdělání (39,34 %) a 3 matky (4,92 %) dosáhly pouze základního vzdělání. Vysokoškolského vzdělání dosáhlo 18 matek (Tabulka 9).

Stejně jako u matek, tak také nejvíce otců dosáhlo středoškolského vzdělání (42,62 %). Vysokoškolské vzdělání mělo 14 otců ze sledovaného souboru dětí předškolního věku (Tabulka 10).

Tabulka 9. Vzdělání matek, n = 61

Vzděl. M	Četnost	Kumul. %	Třídy	Četnost	Kumul. %
1	3	4,92 %	3	24	39,34 %
2	16	31,15 %	4	18	68,85 %
3	24	70,49 %	2	16	95,08 %
4	18	100,00 %	1	3	100,00 %
Další	0	100,00 %	Další	0	100,00 %

Vysvětlivky

Vzděl. M ... vzdělání matek

1 ... základní vzdělání

2 ... odborné vzdělání (OU bez maturity)

3 ... střední vzdělání (SOU s maturitou, SŠ)

4 ... vysokoškolské vzdělání

Tabulka 10. Vzdělání otců, n = 61

Vzděl. O	Četnost	Kumul. %	Třídy	Četnost	Kumul. %
1	0	0,00 %	3	26	42,62 %
2	21	34,43 %	2	21	77,05 %
3	26	77,05 %	4	14	100,00 %
4	14	100,00 %	1	0	100,00 %
Další	0	100,00 %	Další	0	100,00 %

Vysvětlivky

Vzděl. O ... vzdělání otců

1 ... základní vzdělání

2 ... odborné vzdělání (OU bez maturity)

3 ... střední vzdělání (SOU s maturitou, SŠ)

4 ... vysokoškolské vzdělání

5. 1. 3 Pohybová aktivita rodičů – dříve

Nejvíce matek (60,66 %) i otců (59,02 %) se dříve věnovalo rekreačnímu sportu. Naopak žádné pohybové aktivitě se nevěnovalo jen 9 matek a 7 otců z celkového výzkumného souboru (Tabulka 11, 12).

Tabulka 11. Účast matky v PA, n = 61

Účast ve sportu - M	Četnost	Kumul. %	Účast ve sportu - M	Četnost	Kumul. %
1	9	14,75 %	2	37	60,66 %
2	37	75,41 %	3	11	78,69 %
3	11	93,44 %	1	9	93,44 %
4	2	96,72 %	4	2	96,72 %
5	2	100,00 %	5	2	100,00 %
Další	0	100,00 %	Další	0	100,00 %

Vysvětlivky

M ... matka

1 ... žádná účast v PA

2 ... rekreační sport

3 ... sport na úrovni oblastního přeboru

4 ... sport na úrovni krajského přeboru

5 ... sport na úrovni reprezentace

Tabulka 12. Účast otce v PA, n = 61

Účast ve sportu - O	Četnost	Kumul. %	Účast ve sportu - O	Četnost	Kumul. %
1	7	11,48 %	2	36	59,02 %
2	36	70,49 %	3	12	78,69 %
3	12	90,16 %	1	7	90,16 %
4	4	96,72 %	4	4	96,72 %
5	2	100,00 %	5	2	100,00 %
Další	0	100,00 %	Další	0	100,00 %

Vysvětlivky

O ... otec

1 ... žádná účast v PA

- 2 ... rekreační sport
 3 ... sport na úrovni oblastního přeboru
 4 ... sport na úrovni krajského přeboru
 5 ... sport na úrovni reprezentace

5. 1. 4 Pohybová aktivita rodičů – nyní

Většina matek (80,33 %) a otců (67,21 %) dětí předškolního věku ze sledovaného souboru se věnuje rekreačnímu sportu. V době zahájení výzkumu se 12 matek (19,67 %) a 14 otců (22,95 %) z celkového počtu nevěnovalo žádné pohybové aktivitě (Tabulka 13, 14).

Tabulka 13. Účast matky v PA, n = 61

Účast ve sportu - M	Četnost	Kumul. %	Účast ve sportu - M	Četnost	Kumul. %
1	12	19,67 %	2	49	80,33 %
2	49	100,00 %	1	12	100,00 %
3	0	100,00 %	3	0	100,00 %
4	0	100,00 %	4	0	100,00 %
5	0	100,00 %	5	0	100,00 %
Další	0	100,00 %	Další	0	100,00 %

Vysvětlivky

M ... matka

- 1 ... žádná účast v PA
 2 ... rekreační sport
 3 ... sport na úrovni oblastního přeboru
 4 ... sport na úrovni krajského přeboru
 5 ... sport na úrovni reprezentace

Tabulka 14. Účast otce v PA, n = 61

Účast ve sportu - O	Četnost	Kumul. %	Účast ve sportu - O	Četnost	Kumul. %
1	14	22,95 %	2	41	67,21 %
2	41	90,16 %	1	14	90,16 %
3	3	95,08 %	3	3	95,08 %
4	1	96,72 %	5	2	98,36 %
5	2	100,00 %	4	1	100,00 %
Další	0	100,00 %	Další	0	100,00 %

Vysvětlivky

O ... otec

1 ... žádná účast v PA

2 ... rekreační sport

3 ... sport na úrovni oblastního přeboru

4 ... sport na úrovni krajského přeboru

5 ... sport na úrovni reprezentace

5. 2 Vyhodnocení dotazníku ESPA

5. 2. 1 Prostorová stimulace dětí k pohybové aktivitě

Maximální počet bodů, kterých lze v této části dotazníku dosáhnout byl 24, minimální 8 bodů pro každou oblast (škola, rodina). Vzhledem k tématu diplomové práce byla pro náš výzkum stěžejní ta část týkající se prostorových stimulů v mateřské škole.

Předpokládali jsme, že všechny tři sledované mateřské školy budou mít obdobné prostorové podmínky a tudíž i prostorové stimuly k pohybové aktivitě. Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání ukládá mateřským školám zajistit určité prostorové podmínky.

Je zřejmé, že učitelky nejčastěji volily k pohybovým aktivitám takové prostory, které se nacházejí v budově a areálu mateřské školy. Nejčastěji jsou to herny, hřiště a školní zahrady. Méně často volí vycházky do blízkého okolí.

Miklánková (2009) uvádí, že dětem jsou jiné prostory k pohybové aktivitě velmi málo nabízeny. Můžeme to přisuzovat skutečnosti, že učitelky mateřských škol zodpovídají za bezpečnost a zdraví dítěte. Mají obavu z rizika možného úrazu.

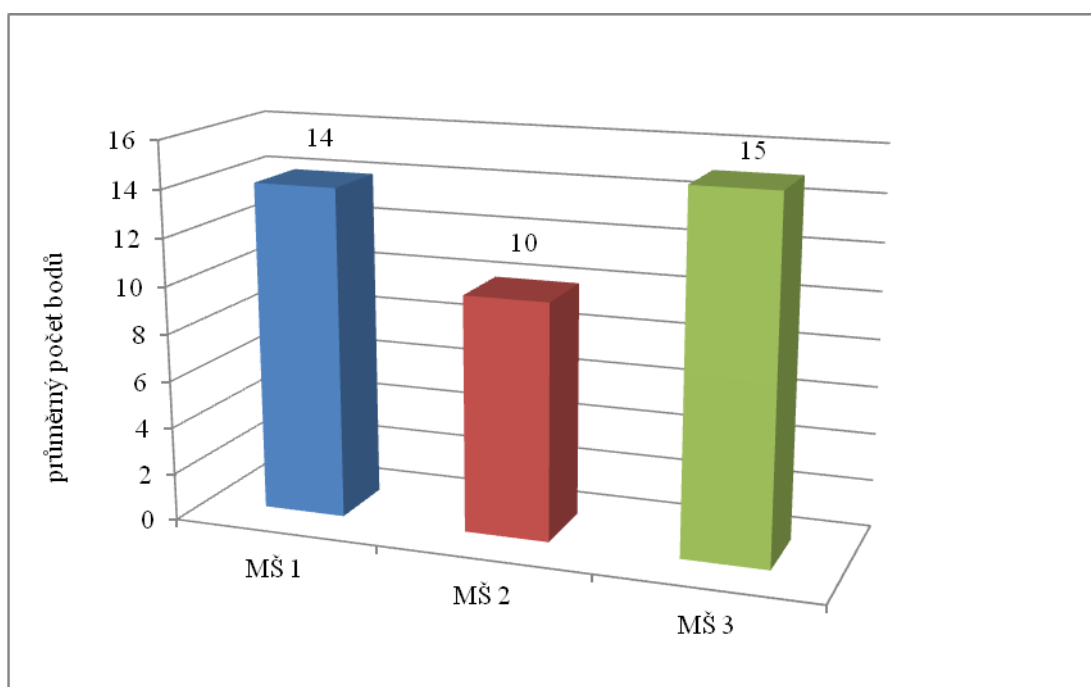
Děti z mateřské školy č. 1 dosáhly v subtestu v průměru 14 bodů. V budově mateřské školy jsou 3 samostatné třídy, které slouží dětem jak ke spontánním, tak i řízením aktivitám.

Součástí areálu je rozsáhlá školní zahrada, která byla zrekonstruována. Mateřská škola je umístěna v poklidné čtvrti, kde je minimální dopravní provoz. Umístění školy umožňuje dětem a pedagogickým pracovníkům vycházky do blízké přírody. Děti mají možnost pohybu i ve vnitřních prostorách mateřské školy. Avšak při nepříznivém počasí jsou tyto prostory nedostatečně velké k realizaci pohybových aktivit (Obrázek 1).

Průměrné skóre dětí z mateřské školy č. 2 bylo 10 bodů. V budově jsou v provozu 4 třídy. Součástí areálu mateřské školy je menší školní zahrada parkového typu s terénními nerovnostmi pro možnost sáňkování a bobování. V budově je vlastní tělocvična. Ta je vybavena náradím a náčiním. Mateřská škola je zasazena do klidného prostředí plného zeleně v blízkosti většího parku (Obrázek 1).

Předškolní děti z mateřské školy č. 3 dosáhly v průměru 15 bodů. Areál mateřské školy se nachází v těsné blízkosti rozsáhlého lesoparku. Toho škola využívá k častým procházkám a výletům. Zahrada je vybavena umělým kopcem a pískovišti. Avšak v současné době je zahrada nevyhovující a jedná se o její revitalizaci. Naopak každé z oddělení má velkou hernu, kde mohou probíhat jak spontánní, tak řízené pohybové aktivity dětí. Je také využívána moderní tělocvična základní školy (Obrázek 1).

V prostorových stimulech dětí z jednotlivých mateřských škol nebyl nalezen statisticky významný rozdíl. Školy většinou vycházejí z prostorových podmínek vymezených pro MŠ v RVP PV (2004).

Obrázek 1. Prostorová stimulace, n = 62

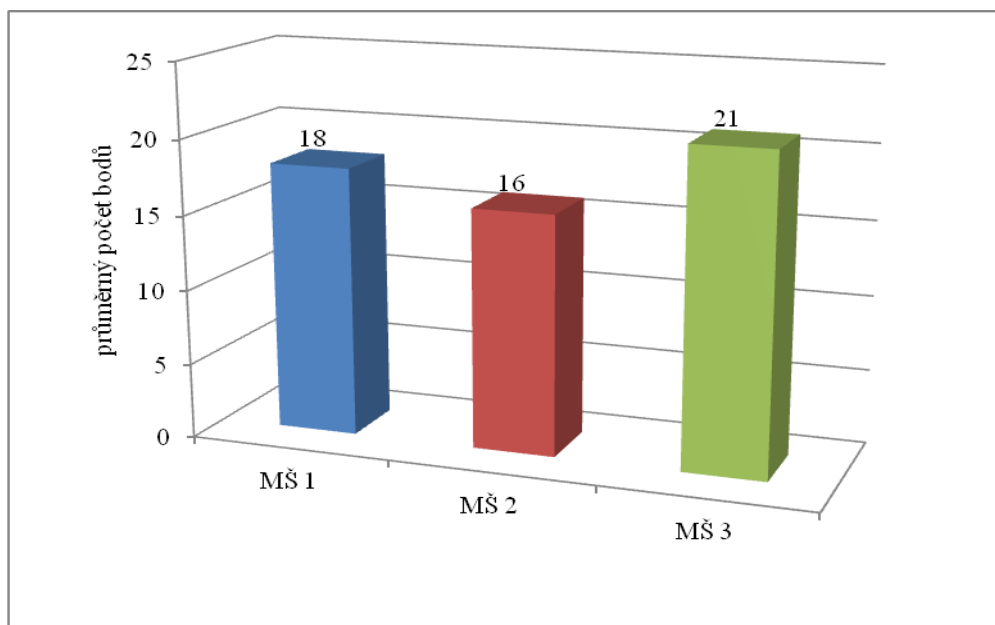
5. 2. 2 Materiální stimulace dětí k pohybové aktivitě

Maximální dosažitelné skóre v této části subtestu bylo 28 bodů pro každou oblast (škola, rodina). Vzhledem k tématu diplomové práce byla pro náš výzkum opět stěžejní část týkající se materiálních stimulů v mateřské škole.

Materiální vybavenost mateřských škol úzce souvisí rozpočtem, tudíž s finančními možnostmi. Materiální stimulaci ve vztahu k pohybové aktivitě vysoce ovlivňuje přístup pedagogických pracovníků k využívání nejrůznějších náčiní a nářadí, ať už tradičních či netradičních, ale také ochota vedení škol obnovovat a pořizovat nové metodické pomůcky. Domníváme, že pokud bude učitelka tvůrčí, bude volit nejrůznější pomůcky, nářadí a náčiní, o to větší bude motivovanost dětí k pohybové aktivitě. Mikláňková (2009), Dvořáková (2002) nebo Fosterová, Hartigerová & Smithová (1997) poukazují na to, že vhodná materiální stimulace pomůže učiteli vzbudit u dětí mnohem vyšší zájem o pohybovou aktivitu.

Průměrné skóre dětí z mateřské školy č. 1 bylo 18 bodů, z mateřské školy č. 2 16 bodů a z mateřské školy č. 3 bylo 21 bodů. Mateřské školy byly standardně vybaveny různým tělocvičným nářadím a náčiním, které je vhodné pro předškolní vzdělávání v oblasti pohybové výchovy. Metodické pomůcky ve všech sledovaných mateřských školách byly obdobné (Obrázek 2).

V materiálních stimulech dětí z jednotlivých škol nebyla nalezena statistická významnost.

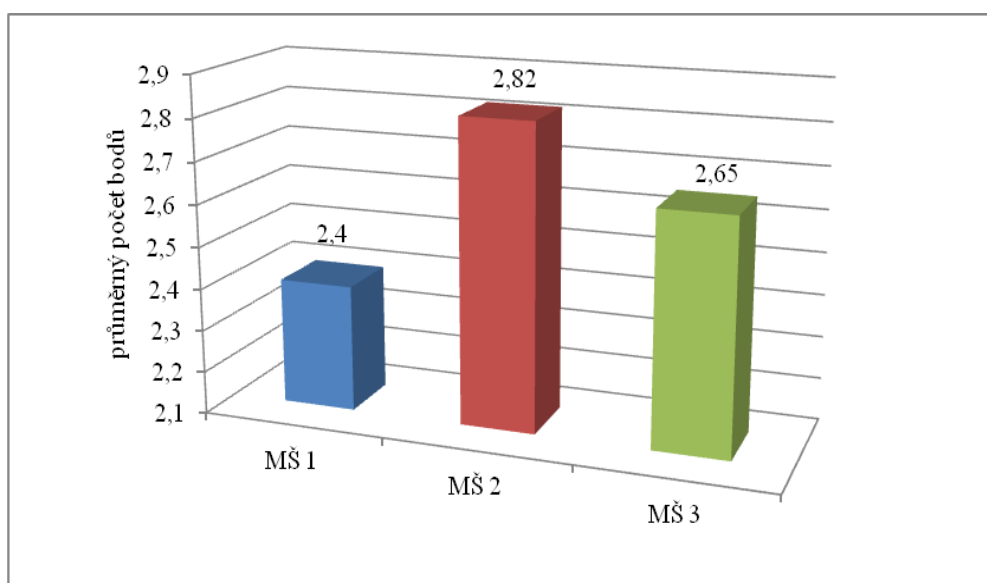
Obrázek 2. Materiální stimulace, n = 62

5. 2. 3 Dopravní stimulace dětí k pohybové aktivitě

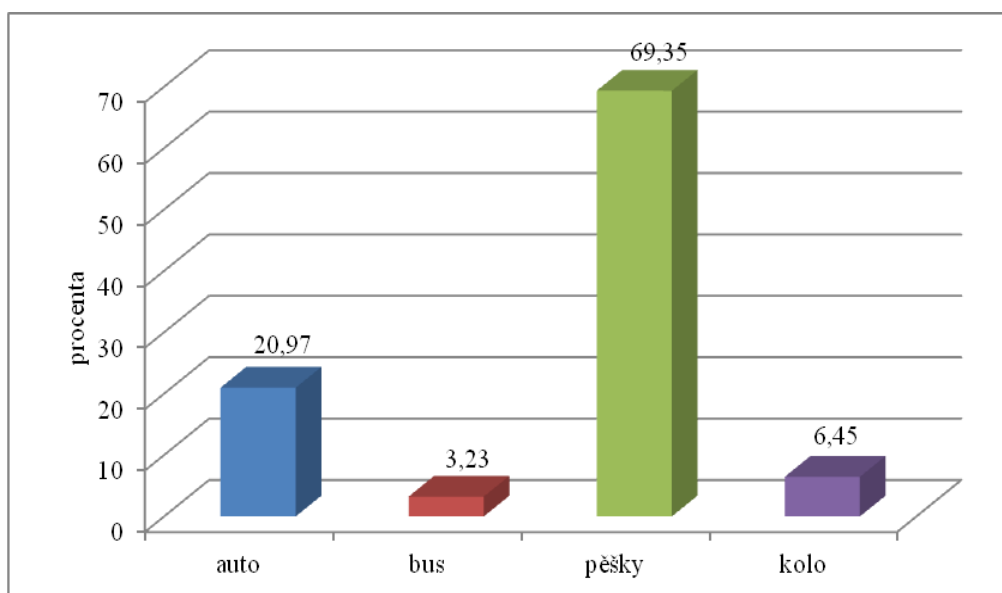
V této části subtestu bylo nejvyšší možné skóre 4 body. Děti z mateřské školy č. 1 dosáhly průměrného skóre 2,40 bodu, děti z mateřské školy č. 2 2,82 bodu a sledované děti z mateřské školy č. 3 2,65 bodu (Obrázek 3). Statistická významnost v dopravní stimulaci dětí k pohybové aktivitě z jednotlivých mateřských škol nebyla nalezena ($p = 0,17$). Při vyhodnocení dopravní stimulace je z výsledku zřejmé, že u dětí převažuje chůze (69,35 %) a jen částečně doprava autem (20,97 %), (Obrázek 4). Všechny tři mateřské školy se nacházejí v okrajové části obce. Jsou spádovou mateřskou školou, většina rodin bydlí v blízkém okolí a samozřejmě volí k umístění dítěte nejbližší mateřskou školu.

O aktivním transportu do a ze školy rozhodují za dítě rodiče. Děti přejímají vzorce chování od svých rodičů, kteří jsou pro ně vzorem. Pokud budou rodiče preferovat chůzi či jízdu na kole, bude pro děti aktivní transport do a ze školy větší samozřejmostí.

Ve své praxi se často setkávám s problémem, že děti nejsou zvyklé na chůzi. Rodiče je často vozí do mateřské školy autem, ale i na dětském kočárku. Přisuzuji to hektickému životnímu stylu mnohých rodin. Rodiče jsou povětšinou zaneprázdnění pracovními a jinými povinnostmi. Proto z důvodu časové úspory volí snadnější a rychlejší variantu dopravy – auto, prostředky MHD. Bohužel se tato skutečnost týká i maminek na rodičovské dovolené, které ještě nejsou zatíženy pracovními povinnostmi. Častou argumentací je to, že děti chodí pomalu a cesta do zařízení, by jim trvala dlouho. Pak se běžně v mateřské škole stává, že děti odmítají jít na vycházku, protože nejsou na chůzi zvyklé.

Obrázek 3. Dopravní stimulace, $n = 62$

Obrázek 4. Preference dopravy do a ze školy, n = 62

5. 2. 4 Sociální stimulace dětí k pohybové aktivitě

5. 2. 4. 1 Členství předškolních dětí v dětských nebo sportovních organizacích

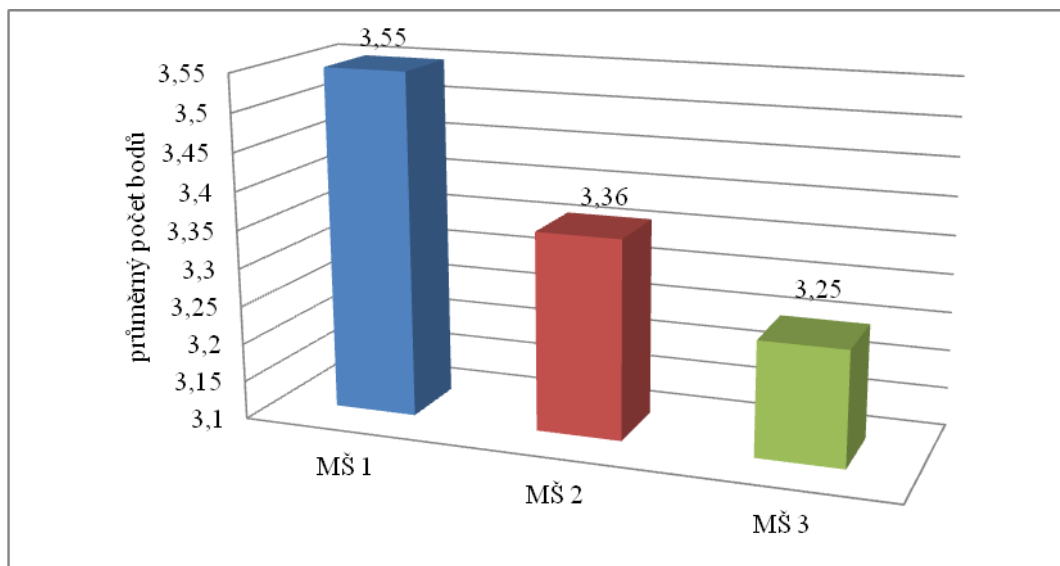
V této oblasti byl maximální počet 8 bodů. Signifikantní rozdíl mezi výsledky dětí z jednotlivých MŠ nebyl nalezen ($p = 0,25$). Děti z mateřské školy č. 1 dosáhly v sociální stimulaci k pohybové aktivitě průměrného skóre 3,55 bodu, děti z mateřské školy č. 2 dosáhly průměrného skóre 3,36 bodu a děti z mateřské školy č. 3 získaly 3,25 bodu (Obrázek 5). Z výsledků účasti v organizované pohybové aktivitě je patrné, že 33,87 % z celkového počtu dětí nikdy nebyly členy žádné dětské nebo sportovní organizace. Stálými členy sportovního oddílu/klubu je 24,19 % dětí. Naopak pouze 4,84 % dětí jsou stálými členy dětské organizace (Obrázek 6).

Míra sociálního začlenění dítěte v některé dětské nebo sportovní organizaci je ovlivněna několika faktory. Mikláňková (2009) nebo Medeková (2001) uvádí, že úroveň pohybové aktivity dětí je dána aktivitou rodičů. Také záleží na rozhodnutí rodičů, zda chtějí, aby bylo jejich dítě členem nějaké organizace, a tím tak zvyšovalo svoji míru pohybové aktivity. S tím ale také souvisí ekonomické možnosti rodičů. Informovanost rodičů o možnostech pohybových aktivit v jejich místě bydliště, blízkém okolí a také v mateřské škole.

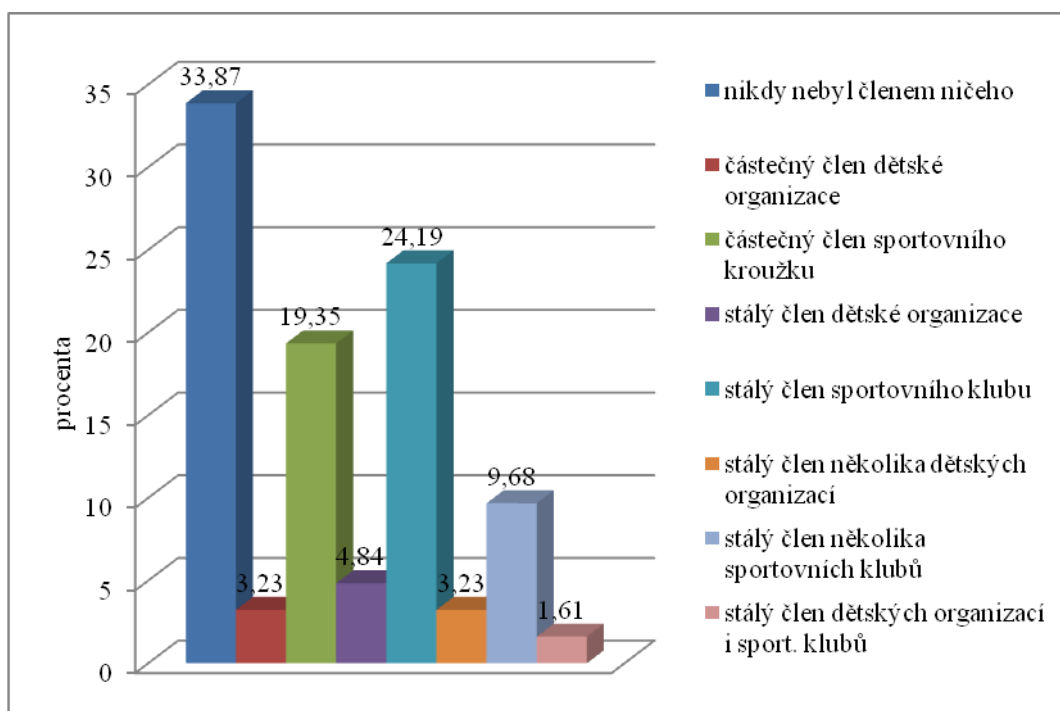
Sledované mateřské školy nabízí účast dětí v některém z pohybových kroužků, které jsou realizovány přímo v jejich zařízení. Mateřská škola č. 1 nabízí dětem pohybovou výchovu a plavecký výcvik. Společně se základní školou a spolupracují v oblasti sportu.

Mateřská škola č. 2 organizuje pro děti pohybovou a taneční výchovu. O pohybových aktivitách jsou rodiče informováni z webových stránek mateřské školy. Mateřská škola č. 3 nabízí dětem možnost zvyšování pohybové aktivity prostřednictvím pohybové výchovy, tenisového a tanečního kroužku. Zařízení je součástí základní školy se sportovním zaměřením na gymnastiku, hokej a tenis.

Domníváme se, že prostřednictvím spolupráce mezi mateřskými školami a ostatními organizacemi by mohlo dojít ke zvyšování informovanosti o nabízených pohybových aktivitách v místě bydliště a blízkém okolí. Informace by byly zveřejňovány na webových stránkách příslušných škol, ale také na nástěnkách. Z mé praxe v mateřské škole se mi mnohdy potvrdilo, že rodiče jsou málo informováni o možnostech začlenění svého dítěte.

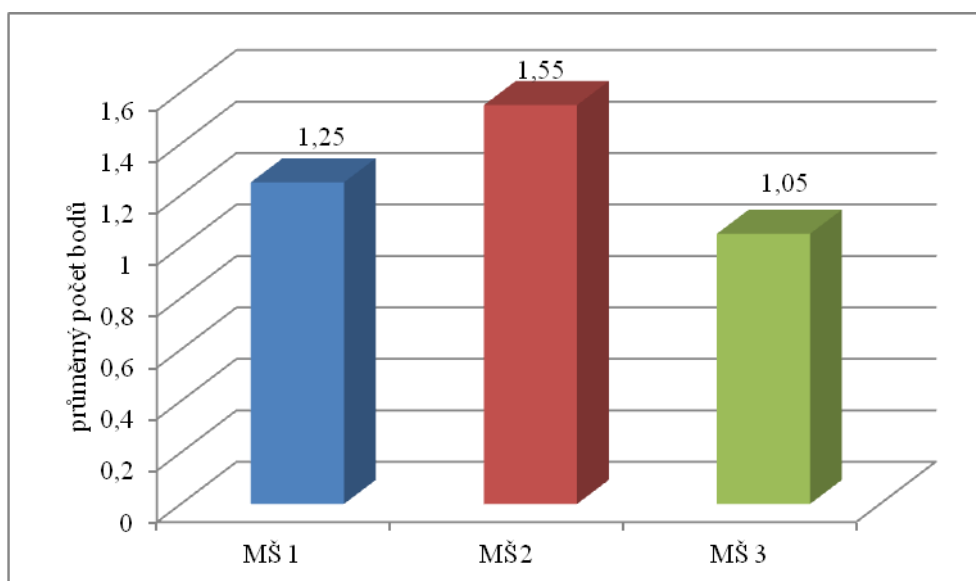
Obrázek 5. Sociální stimuly – srovnání mateřských škol, (n = 62)

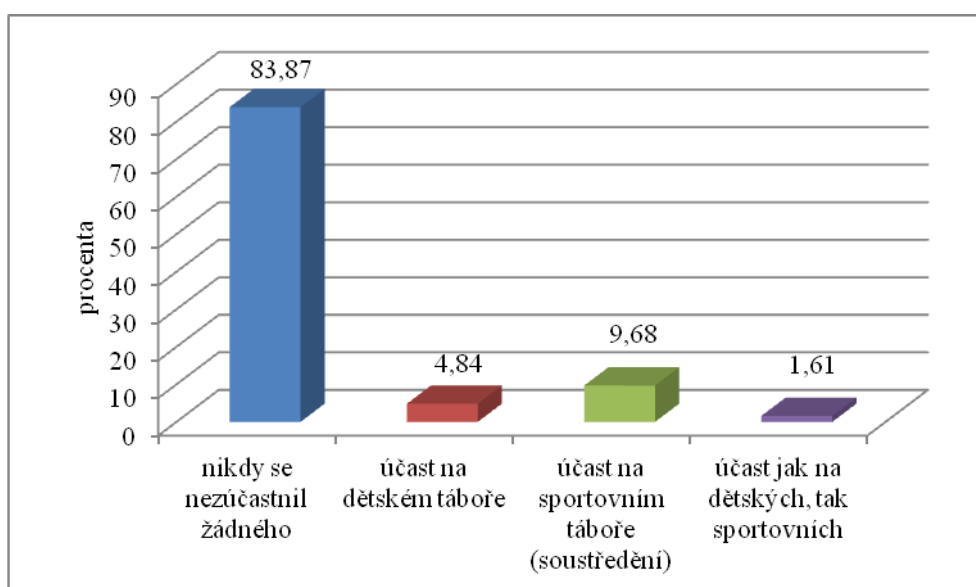
Obrázek 6. Účast v organizované pohybové aktivitě, n = 62

5. 2. 4. 2 Účast dětí na dětských nebo sportovních táborech a soustředěních

Prostřednictvím druhého subtestu z oblasti sociální stimulace s názvem „Na táboře“, byla zjišťována míra sociální participace dětí na dětském/sportovním táboře nebo soustředění. V této části subtestu byl maximální počet 4 body. Signifikantní rozdíl mezi probandy ze sledovaných mateřských škol nebyl nalezen. Sledované děti z mateřské školy č. 1 dosáhly průměrného skóre 1,25 bodu, děti z mateřské školy č. 2 získaly v subtestu 1,55 bodu a děti z mateřské školy č. 3 dosáhly průměrného skóre 1,05 bodu. Vzhledem k nízkému věku dětí, se jich 83,87 % nikdy nezúčastnilo žádného tábora či soustředění. Pouhých 1,61 % dětí z celkového počtu bylo jak na dětském, tak sportovním soustředění (Obrázek 7, 8).

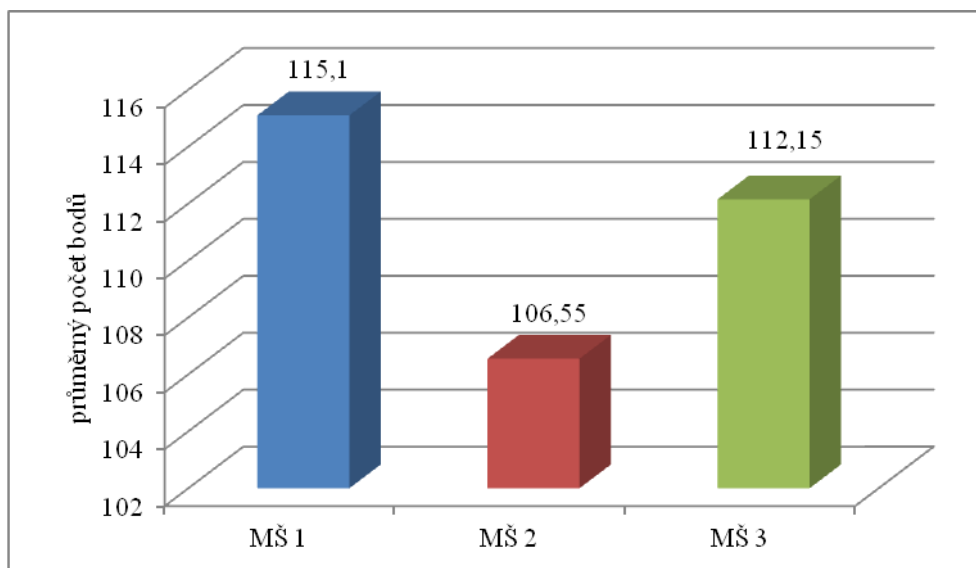

Obrázek 7. Stimuly sociální participace – účast na dětských/ sportovních táborech, n = 62

Obrázek 8. Účast na dětských/sportovních táborech/soustředěních – procentuální zastoupení probandů ve skupinách, n = 62

5. 3 Úroveň pohybových dovedností u dětí předškolního věku zjišťovaná testem TGMD-2

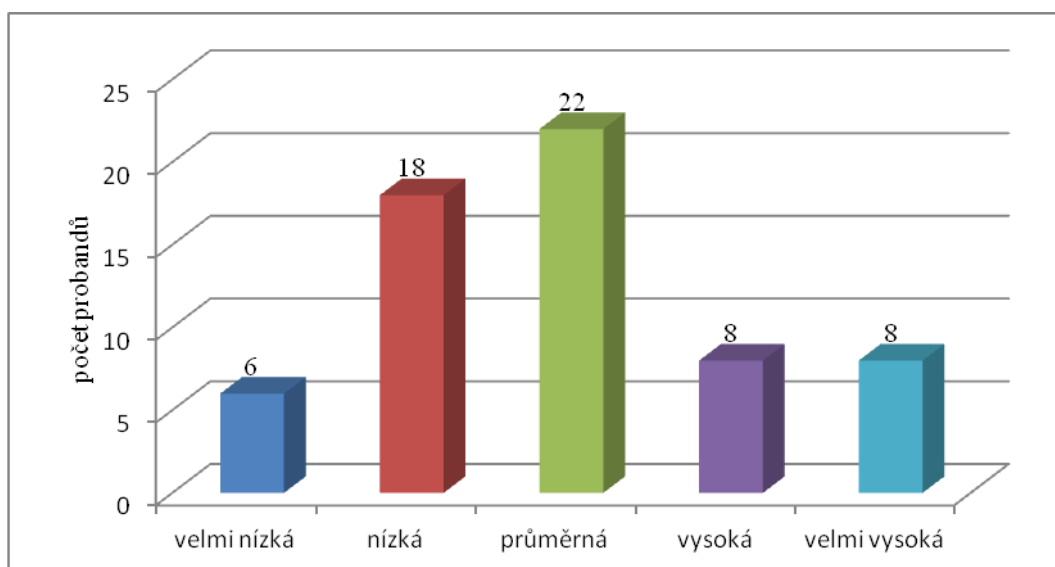

Obrázek 9. Úroveň pohybových dovedností v jednotlivých mateřských školách, (n = 62)

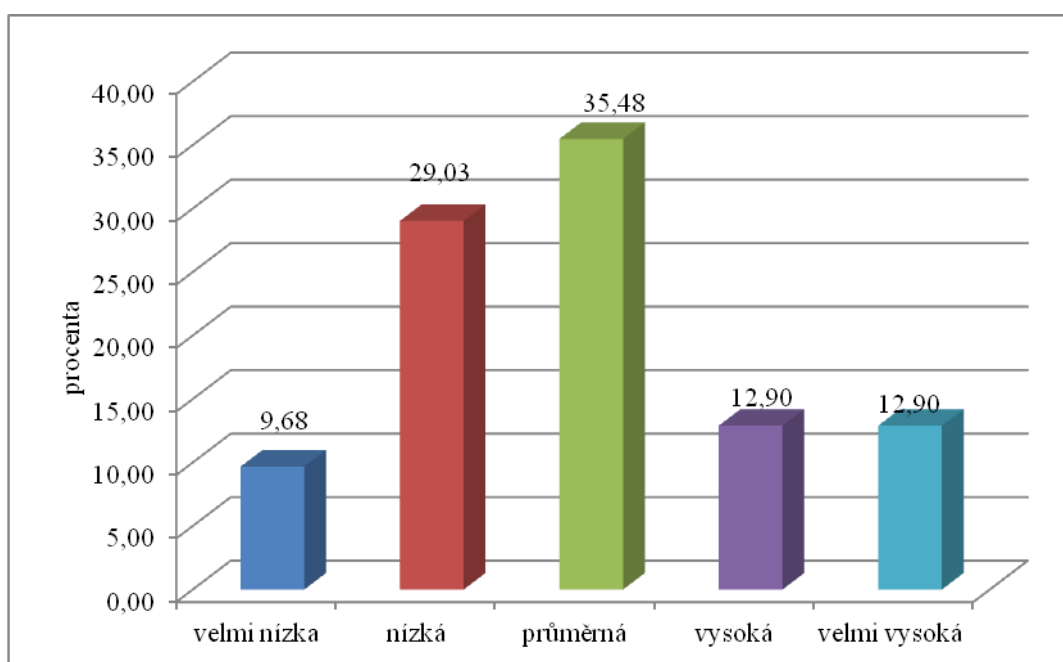
Statisticky významné rozdíly v úrovni pohybových dovedností zjišťované testem TGMD-2 mezi dětmi z jednotlivých mateřských škol nebyly nalezeny ($p = 0,21$). Přijímáme námi stanovenou hypotézu č. 1.

Děti z mateřské školy č. 1 dosáhly v testu TGMD-2 celkem 115,10 bodu, děti z mateřské školy č. 2 získaly průměrné skóre 106,55 bodu a sledované děti z mateřské školy č. 3 dosáhly v testu 112,15 bodu (Obrázek 9).

Z celkového počtu sledovaných probandů bylo nejvíce dětí ve skupině s nízkou (29,03 %) a průměrnou úrovní stimulace k pohybové aktivitě (35,48 %), (Obrázek 10, 11). To odpovídá zjištění České školské inspekce z roku 2009/2010, že v mateřských školách v ČR nejsou děti předškolního věku dostatečně vzdělávány v oblasti osvojování pohybových dovedností (Česká školní inspekce, 2010).

Obrázek 10. Stimulace k pohybové aktivitě celkem – frekvence výskytu probandů ve skupinách, (n = 62)

Obrázek 11. Stimulace k pohybové aktivitě – procentuální zastoupení probandů ve skupinách, (n = 62)

5. 4 Porovnání úrovně pohybových dovedností v kontextu úrovně celkové stimulace k pohybovým aktivitám

Výsledky v testu pohybových dovedností TGMD-2 z pohledu úrovně celkové stimulace k pohybové aktivitě vykazují statisticky významné rozdíly. Probandi byli rozděleni do skupin podle výsledků celkové stimulace k pohybové aktivitě. Byl nalezen statisticky významný rozdíl u úrovně pohybových dovedností z pohledu stimulů sociální participace mezi skupinami 1 a 3 ($p \leq 0,001$); 1 a 4 ($p \leq 0,001$); 1 a 5 ($p \leq 0,001$); 2 a 3 ($p \leq 0,005$); 2 a 4 ($p \leq 0,001$); 2 a 5 ($p \leq 0,001$) a mezi skupinami 3 a 5 ($p \leq 0,02$).

Na základě dosažených výsledků přijímáme námi stanovenou hypotézu č. 2., že probandi vykazující hodnoty stimulace k pohybové aktivitě na vyšší úrovni (průměrná úroveň, vysoká úroveň a velmi vysoká úroveň) dosahují i vyšších hodnot v ukazatelích úrovně pohybových dovedností.

V celkové prostorové a materiální stimulaci (rodina a škola) dětí k pohybové aktivitě z jednotlivých mateřských škol byl nalezen statisticky významný rozdíl ($p \leq 0,001$). Z výsledků je zřejmé, že výrazný podíl na celkové prostorové a materiální stimulaci k pohybovým aktivitám má rodinné prostředí.

6 ZÁVĚRY

Cílem práce bylo zmapovat a vyhodnotit úroveň vybraných pohybových dovedností u dětí předškolního věku a provést jejich komparaci z hlediska konkrétních ŠVP PV ve sledovaných mateřských školách.

Dílčím cílem bylo srovnat a posoudit dosaženou úroveň těchto pohybových dovedností z pohledu stimulace sledovaných dětí k pohybové aktivitě.

V souvislosti se stanovenými cíli byly řešeny následující hypotézy:

H1: V úrovni sledovaných pohybových dovedností nebude nalezen z hlediska realizovaných ŠVP PV v konkrétních MŠ statisticky významný rozdíl.

H2: Probandi vykazující hodnoty stimulace k pohybové aktivitě na vyšší úrovni (průměrná úroveň, vysoká úroveň a velmi vysoká úroveň) budou dosahovat i vyšších hodnot v ukazatelích úrovně pohybových dovedností.

Z dosažených výsledků lze vyvozovat tyto závěry:

Statisticky významné rozdíly v úrovni pohybových dovedností mezi soubory dětí ze tří sledovaných mateřských škol, zjišťované testem TGMD-2 nebyly nalezeny ($p = 0,21$).

Přijímáme hypotézu č. 1.

Z celkového počtu sledovaných probandů bylo nejvíce dětí ve skupině s nízkou (29,03 %) a průměrnou úrovní stimulace k pohybové aktivitě (35,48 %).

Výsledky v testu pohybových dovedností TGMD-2 z pohledu úrovně celkové stimulace k pohybové aktivitě vykazují statisticky významné rozdíly. Probandi byli rozděleni do skupin podle výsledků celkové stimulace k pohybové aktivitě. Byl nalezen statisticky významný rozdíl u úrovně pohybových dovedností z pohledu stimulů sociální participace mezi skupinami 1 a 3 ($p \leq 0,001$); 1 a 4 ($p \leq 0,001$); 1 a 5 ($p \leq 0,001$); 2 a 3 ($p \leq 0,005$); 2 a 4 ($p \leq 0,001$); 2 a 5 ($p \leq 0,001$) a mezi skupinami 3 a 5 ($p \leq 0,02$).

Na základě dosažených výsledků přijímáme námi stanovenou hypotézu č. 2., že probandi vykazující hodnoty stimulace k pohybové aktivitě na vyšší úrovni (průměrná úroveň, vysoká úroveň a velmi vysoká úroveň) dosahují i vyšších hodnot v ukazatelích úrovně pohybových dovedností.

Domníváme se, že děti jsou nedostatečně vzdělávány v oblasti pohybové výchovy a pohybových dovedností. Jednotlivé mateřské školy mají zpracovaný Školní vzdělávací program v oblasti pohybové výchovy, ale nerealizují jej. Děti by měly být více motivovány a vedeny k pohybové aktivitě a zdravým životním návykům, a to jak ze strany učitelek mateřských škol, tak i ze strany rodiny. Prostory mateřských škol, a to především venkovní

prostory by měly být efektivněji využívány. Bylo by vhodné, aby děti trávily více času pobytem venku. Pohybová aktivita by měla být zařazena každodenně a v různých formách. Učitelky by měly volit nejrozumnější tradiční, ale i netradiční tělocvičné nářadí a pomůcky. Také se snažit o zařazení pohybových aktivit do všech vzdělávacích oblastí předškolního vzdělávání. Ovšem všechny tyto aspekty závisí na pedagogické činnosti učitelů.

7 SOUHRN

Cílem práce je zmapovat a vyhodnotit úroveň vybraných pohybových dovedností u dětí předškolního věku a provést jejich komparaci z hlediska konkrétních ŠVP PV ve sledovaných mateřských školách.

Dílčím cílem bylo srovnat a posoudit dosaženou úroveň těchto pohybových dovedností z pohledu stimulace sledovaných dětí k pohybové aktivitě.

Šetření environmentálních stimulů v jednotlivých mateřských školách a testování probandů pomocí testu úrovně pohybových dovedností TGMD-2 probíhalo v období duben až červen 2013. S realizací testování probandů vyslovila souhlas Etická komise FTK UP v Olomouci. Následně byli osloveni ředitelé a vedoucí učitelky jednotlivých mateřských škol a byla s nimi domluvena schůzka. Vedení škol bylo podrobně seznámeno s cílem výzkumu, nutností spolupráce rodičů a pedagogických pracovníků, vedení všech mateřských škol obdrželo písemnou žádost o povolení provedení výzkumného šetření. Po povolení výzkumu byl dohodnut termín informativních schůzek pro rodiče testovaných dětí, aby byli seznámeni s cíli a organizací výzkumu. V každé mateřské škole bylo osloveno 25 rodičů dětí předškolního věku. Zpět bylo obdrženo 62 informovaných souhlasů z celkového počtu 75. Rodiče 13 dětí nechtěli být zapojeni do výzkumu.

Rodiče a pedagogičtí pracovníci také vyplnili českou verzi dotazníku ESPA (Environmental Stimulus for Physical Activity), prostřednictvím kterého byla zjišťována úroveň environmentálních stimulů v pohybové aktivitě. S vedoucími učitelkami byl domluven čas testování, aby byl minimálně narušen denní režim mateřské školy. Čas testování byl rozvržen do dopoledních hodin, kdy probíhaly spontánní činnosti, a do doby po odpoledním odpočinku. V mateřských školách byly vybrány vhodné prostory pro testování dětí. Děti byly testovány individuálně. Testování byl vždy přítomen i pedagogický pracovník dané mateřské školy. Bylo nutné zajistit vhodné pomůcky pro testování dětí.

Do zpracování výsledků byla zahrnuta pouze získaná data od dětí, které se zúčastnily testování a odevzdaly dotazník ESPA.

Do výzkumného souboru bylo zařazeno celkem 62 dětí, z toho 25 chlapců a 37 dívek. Průměrný věk námi sledovaného souboru byl 5,8 let. Průměrná výška dětí činila 119,05 cm. Průměrná výška chlapců byla 120 cm a dívek 118,41 cm. Průměrná tělesná hmotnost sledovaných probandů byla 21,83 kg. Chlapci měli průměrnou hmotnost 22,42 kg a dívky 21,43 kg. Průměrná hodnota BMI byla 15,43. Průměrná hodnota BMI byla u chlapců 15,62 a u dívek 15,29.

V prostorové stimulaci dětí k pohybové aktivitě z jednotlivých mateřských škol nebyl nalezen statisticky významný rozdíl. Školy většinou vycházejí z prostorových podmínek vymezených pro MŠ v RVP PV (2004). Děti z mateřské školy č. 1 získaly 14 bodů, děti z mateřské školy č. 2 dosáhly 10 bodů a děti z mateřské školy č. 3 dosáhly v subtestu 15 bodů. Všechny tři sledované mateřské školy měly obdobné prostorové podmínky a tudíž i stimuly ve vztahu k pohybové aktivitě. Učitelky volily k pohybovým aktivitám prostory, které se nacházejí v budově a areálu mateřské školy. Nejčastěji to byly herny, hřiště a školní zahrady.

V materiální stimulaci dětí k pohybové aktivitě z jednotlivých škol nebyla nalezena statistická významnost. Průměrné skóre dětí z mateřské školy č. 1 bylo 18 bodů, z mateřské školy č. 2 16 bodů a z mateřské školy č. 3 bylo průměrné skóre 21 bodů. Mateřské školy byly standardně vybaveny různým tělocvičným nářadím a náčiním, které je vhodné pro předškolní vzdělávání v oblasti pohybové výchovy. Metodické pomůcky ve všech sledovaných mateřských školách byly obdobné

Statistická významnost v dopravní stimulaci dětí k pohybové aktivitě mezi sledovanými mateřskými školami nebyla nalezena ($p = 0,17$). Děti z mateřské školy č. 1 dosáhly průměrného skóre 2,40 bodu, děti z mateřské školy č. 2 2,82 bodu a sledované děti z mateřské školy č. 3 2,65 bodu. Při vyhodnocení dopravní stimulace je z výsledku zřejmé, že u dětí převažuje chůze (69,35 %) a jen částečně doprava autem (20,97 %)

Signifikantní rozdíl mezi výsledky dětí z jednotlivých mateřských škol v míře sociálního začlenění nebyl nalezen ($p = 0,25$). Z výsledků účasti probandů v organizované pohybové aktivitě je patrné, že 33,87 % z celkového počtu dětí nikdy nebyly členy žádné dětské nebo sportovní organizace. Stálými členy sportovního klubu je 24,19 % dětí. Naopak pouze 4,84 % dětí jsou stálými členy dětské organizace. Sledované mateřské školy nabízí účast dětí v některém z pohybových kroužků, které jsou realizovány přímo v jejich zařízení.

Z výsledků z druhé části subtestu – účast na dětských nebo sportovních táborech nebo soustředěních je patrné, že nebyl nalezen statisticky významný rozdíl mezi probandy z jednotlivých mateřských škol. Sledované děti z mateřské školy č. 1 dosáhly průměrného skóre 1,25 bodu, děti z mateřské školy č. 2 získaly v subtestu 1,55 bodu a děti z mateřské školy č. 3 dosáhly průměrného skóre 1,05 bodu. Vzhledem k nízkému věku dětí, se jich 83,87 % nikdy nezúčastnilo žádného tábora či soustředění. Pouhé 1,61 % dětí z celkového počtu bylo jak na dětském, tak sportovním soustředění.

Rozdíly v úrovni pohybových dovedností zjišťované testem TGMD-2 mezi dětmi ze sledovaných mateřskými školami nebyly nalezeny ($p = 0,21$).

Výsledky v testu pohybových dovedností TGMD-2 z pohledu úrovně celkové stimulace k pohybové aktivitě vykazují statisticky významné rozdíly. Probandi byli rozděleni do skupin podle výsledků celkové stimulace k pohybové aktivitě. Byl nalezen statisticky významný rozdíl u úrovně pohybových dovedností z pohledu stimulů sociální participace mezi skupinami 1 a 3 ($p \leq 0,001$); 1 a 4 ($p \leq 0,001$); 1 a 5 ($p \leq 0,001$); 2 a 3 ($p \leq 0,005$); 2 a 4 ($p \leq 0,001$); 2 a 5 ($p \leq 0,001$) a mezi skupinami 3 a 5 ($p \leq 0,02$). Probandi vykazující hodnoty stimulace k pohybové aktivitě na vyšší úrovni (průměrná úroveň, vysoká úroveň a velmi vysoká úroveň) dosahují i vyšších hodnot v ukazatelích úrovně pohybových dovedností.

V celkové prostorové a materiální stimulaci (rodina a škola) dětí k pohybové aktivitě z jednotlivých mateřských škol byl nalezen statisticky významný rozdíl ($p \leq 0,001$). Z výsledků je zřejmé, že výrazný podíl na celkové prostorové a materiální stimulaci k pohybovým aktivitám má rodinné prostředí.

8 SUMMARY

The aim is to map and assess the level of selected motor skills in preschool children and make their comparison in terms of concrete SEP PV in selected kindergartens.

The operational objective was to compare and evaluate the achieved level of these motor skills interest of stimulations observed children to physical activity.

Investigation of environmental stimuli in various kindergartens and testing of probands with a test level of motor skills TGMD-2 was conducted in the period April-June 2013. The implementation of testing probands was agreed with Ethics Committee FTK UP Olomouc. Subsequently, directors and head teachers of individual schools were approached and meetings arranged with them. School leadership was closely acquainted with the aim of research, the need for cooperation between parents and teaching staff and management of kindergartens received a written request to allow for an execution of the research. Upon authorisation of the research, dates of informative sessions for parents were agreed to familiarise them with the objectives and organization of the research 25 parents of preschool children were interviewed in each kindergarten 62 out of 75 informed consents were returned. Parents of 13 children did not want to be involved in the research. Parents and teaching staff also completed a Czech version of the questionnaire ESPA (Environmental Stimuli for Physical Activity), through which it was determined the level of environmental stimuli in physical activity. The leading teachers were appointed a testing time to minimise the disruption to the daily routine in the nursery. The testing time was divided into morning hours with conducted spontaneous activity, and to the time following an afternoon rest. Suitable premises for testing children were selected. Children were tested individually. A teacher of the kindergarten was always present during the testing. It was necessary to provide suitable tools for testing children.

Only data obtained from children who participated in the testing and submitted the questionnaire ESPA was included in the analysis of the results.

The research sample included a total of 62 children, including 25 boys and 37 girls. The average age of the group was 5,8 years. The average height of children was 119,05 cm. The average height was 120 cm boys and girls 118,41 cm. The average body weight monitored proband was 21,83 kg. The boys had an average weight of 22,42 kg and 21,43 kg girls. The average BMI was 15,43. The average BMI was 15,62 for boys and 15,29 for girls.

The spatial stimulate children's physical activity from individual kindergartens was no statistically significant difference. Schools are mostly based on spatial conditions defined for kindergarten in RVP PV (2004). Children from kindergarten no. 1 with 14 points, children from kindergarten no. 2 reached 10 points and children from kindergarten reached no. 3 in the subtest 15 points. All three monitored kindergarten had similar spatial conditions and therefore the incentives in relation to physical activity. Teachers chose physical activity facilities, which are located in the building and grounds kindergarten. Most often they were playroom, playground and school gardens.

The material stimulate children's physical activity of individual schools was not found of statistical significance. The average score of children from kindergarten no. 1 was 18 points, from kindergarten no. 2 16 points from kindergarten no. 3 was 21 points. Nursery schools were equipped with various exercise equipment and utensils, which is a lot for preschool education in the field of physical education. Teaching aids in all the kindergartens were similar.

Statistical significance in stimulating the transport of children to physical activity among the surveyed kindergartens were not found ($p = 0,17$). Children from kindergarten No. 1 achieved an average score of 2.40 points, children from kindergarten 2 2,82 point and watched children from kindergarten 3 2,65 point. When evaluating transport stimulation is clear from the result that children walk predominant (69,35 %) and only partially right away (20,97 %).

A significant difference between children from different kindergartens in the degree of social integration was found ($p = 0,25$). The results of probands participation in organized physical activity shows that 33,87 % of the total number of children have never been members of any child or sports organization. 24,19 % of the children are permanent members of a sports club. In contrast, only 4,84 % of the children are permanent members of the children's organization. Studied kindergarten offers children's participation in a movement rings, which are implemented directly in their gear.

The results of the second part of the subtest - children's participation in sports or camps or courses, show that there was no statistically significant difference between probands from different kindergartens. Monitoring children from kindergarten no. 1 achieved an average score of 1,25 points, children from maternal school no. 2 received 1,55 points in the subtest children from kindergarten no. 3 achieved an average score of 1,05 points. Given the young age of the children, 83,87 % of them never participated in any camp or course. A mere 1,61% of the total number of children was as a baby, and sports camps.

Differences in the level of motor skills surveyed test TGMD-2 observed among children from kindergartens were found ($p = 0,21$).

The results of the test motor skills TGMD-2 in terms of the overall level of stimulation to physical activity showed statistically significant differences. The probands were divided into groups according to the results of the overall stimulation of physical activity . There was a statistically significant difference in the level of motor skills in terms of social participation incentives between groups 1 and 3 ($p \leq 0,001$); 1 and 4 ($p \leq 0,001$); 1 and 5 ($p \leq 0,001$); 2 and 3 ($p \leq 0,005$); 2 and 4 ($p \leq 0,001$); 2 and 5 ($p \leq 0,001$) and between groups 3 and 5 ($p \leq 0,02$). Probands showing the values for stimulation of physical activity at a higher level (the average level, high level and very high) to reach even higher levels in the indicators of the level of motor skills.

In the overall spatial and material stimulation (family and school) children's physical activity from individual kindergartens was of no statistically significant difference ($p \leq 0,001$). The results show that a significant proportion of the overall spatial and physical stimulation for physical activities comes from family environment.

9 REFERENČNÍ SEZNAM

- Allen, K. E., & Marotz, L. R. (2002). *Přehled vývoje dítěte: od prenatálního období do 8 let*. Praha: Portál.
- Čačka, O. (1997). *Psychologie dítěte* (3rd ed.). Tišnov: SURSUM.
- Dvořáková, H. (2001). *Tělesná výchova v rámcovém programu: Základní motorika*. Praha: PaedF UK.
- Dvořáková, H. (2002). *Pohybem a hrou rozvíjíme osobnost dítěte*. Praha: Portál.
- Dylevský, I. (2000). *Somatologie*. Olomouc: Epava.
- Fosterová, E. R., Hartingerová, K., & Smithová, K. (1997). *85 her pro zlepšení kondice dětí*. Praha: Portál.
- Havlíková, M., Vencálková, E. (Eds.), Havlová, J., Lacinová, I., Petrasová, N., Sedláčková, H., Syslová, Z. & Šprachtová, L. (2008). *Kurikulum podpory zdraví v mateřské škole*. Praha: Portál.
- Chráska, M. (2007). *Metody pedagogického výzkumu*. Praha: Grada Publishing.
- Junger, J. (2000). *Telesný a pohybový rozvoj detí predškolského veku*. Prešov: Slovenská vedecká spoločnosť pre telesnú výchovu a šport a Prešovská univerzita, Fakulta Humanitných študií a porodných vied.
- Juřinová, I., & Stejskal, F. (1987). *Rozvoj pohybových schopností ve školní tělesné výchově*. Praha: SPN.
- Kodejška, M. (2002). *Integrativní hudební výchova dítěte předškolního věku*. Praha: Univerzita Karlova.
- Kolovská, I. & Volfová, H. (2008). *Předškoláci v pohybu*. Praha: Grada Publishing.
- Kučera, M., et al. (1996). *Pohyb v prevenci a terapii. Kapitoly z tělovýchovného lékařství pro studenty fyzioterapie (pp. 9-15)*. Praha: Karolinum.
- Kučera, M., & Korbelař, P. (1994). Význam pohybové aktivity pro předškolní děti. In *Dítě, pohyb, rodina* (pp. 39-47). Praha: ČASPV.
- Labudová, J. (1997). Pohybové programy pre rodiny. In *Zborník Športová aktivita v rodině* (pp. 11-17). Bratislava: SOV.
- Langmeier, J., & Krejčířová, D. (2006). *Vývojová psychologie* (2nd ed.). Praha: Grada Publishing.
- Machová, J. (2005). *Biologie člověka pro učitele*. Praha: Karolinum.
- Machová, J., & Kubátová, D. (2009). *Výchova ke zdraví*. Praha: Grada Publishing.
- Matějček, Z. (2012). *Co, kdy a jak ve výchově dětí* (5th ed.). Praha: Portál.

- Matoušek, O. (2003). *Rodina jako instituce a vztahová síť* (3rd ed.). Praha: Sociologické nakladatelství.
- Medeková, H. (2001). Rodina a pohybová aktivita dětí. *Acta Fac. Educ. Phys. Univ. Comenianae*, 35, 5-10.
- Medeková, H., & Růžicková, S. (2003). Orientácia detí k pohybovej aktivite a rodina. In *Telesná výchova a šport v kultúre spoločnosti* (pp. 121-125). Bratislava: UK, FTV.
- Miklánková, L. (2009). *Enviromentální stimuly v pohybové aktivitě dětí předškolního věku*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci.
- Možný, I. (2002). *Základy sociologie* (2nd ed.). Praha: Sociologické vydavatelství.
- Mužik, V., & Krejčí, M. (1997). *Tělesná výchova a zdraví*. Olomouc: Hanex.
- Novotná, N. (2003). *U detí mladšieho školského veku*. Banská Bystrica: Univerzita Mateja Bela.
- Perič, T. (2004). *Sportovní příprava dětí*. Praha: Grada Publishing.
- Příhoda, V. (1963). *Ontogeneze lidské psychiky*. Praha: SPN.
- Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání*. (2006). Praha: Výzkumný ústav pedagogický.
- Svoboda, B., & Hošek, V. (1992). *Aktuální otázky kinantropologie*. Praha: Karolinum.
- Šimíčková-Čížková, J., Binarová, I., Holásková, K., Petrová, A., Plevová, I., & Pugnerová, M. (2005). *Přehled vývojové psychologie* (2nd ed.). Olomouc: Univerzita Palackého.
- Šircová, I. (2007). *S dětmi v přírodě*. Praha: Portál.
- Šulová, L. (2005). *Raný psychický vývoj dítěte*. Praha: Karolinum.
- Ulrich, D. A. (2000). *Test of gross motor development-2*. Retrieved 4. 2. 2014 from the World Wide Web:
http://scholar.google.cz/scholar_url?hl=cs&q=http://www.therapybc.ca/eLibrary/docs/Resources/TGMD-2%2520Assessment%2520Review.doc&sa=X&scisig=AAGBfm1rGTC1wAkG9Z0opDWLmYm01gGlSQ&oi=scholar&ei=ORvxUseQBZGd7gbLtYGYBA&ved=0CCgQgAMoADAA
- Vágnerová, M. (2012). *Vývojová psychologie – dětství a dospívání* (2nd ed.). Praha: Karolinum.
- Vágnerová, M. & Valentová, L. (1994). *Psychický vývoj dítěte a jeho variabilita*. Praha: Karolinum.
- Volf, V., & Volfová, H. (1996). *Pediatric pro střední zdravotnické školy*. Praha: Informatorium.

Vyhláška č. 107/ 2005 Sb., o školním stravování. (2005). Praha: Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy.

Výroční zpráva České školní inspekce za školní rok 2009/2010. (2010). Praha: Česká školní inspekce.

Výrost, J., & Slaměník, I. (Eds.). (2008). *Sociální psychologie* (2nd ed.). Praha: Grada Publishing.

10 PŘÍLOHY

Seznam příloh

Příloha 1: Dotazník ESPA

Příloha 2: Informovaný souhlas pro rodiče

Vážení rodiče,

dovolte mi, abych se na vás touto cestou obrátila s žádostí o spolupráci při realizaci výzkumu, který je součástí mé diplomové práce. Jsem studentkou navazujícího magisterského studia Rekreatologie na Fakultě tělesné kultury Univerzity Palackého v Olomouci.

Dotazník je anonymní. Odpovídejte, prosím, pravdivě. Neúplný dotazník je neplatný.

Data budou vyhodnocena procentuálně a graficky.

Děkuji vám za čas a ochotu, který jste věnovali vyplnění tohoto krátkého dotazníku.

Lenka Horáková

MATKA Věk:..... Vzdělání (prosím zakroužkujte): ZŠ OU SŠ VŠ Profese:.....

Účast v tělovýchově (prosím zakroužkujte):

<u>Dříve:</u>	žádná	rekreační	závodní:	krajská soutěž	liga	reprezentace
<u>Nyní:</u>	žádná	rekreační	závodní:	krajská soutěž	liga	reprezentace

OTEC Věk:..... Vzdělání (prosím zakroužkujte): ZŠ OU SŠ VŠ Profese:.....

Účast v tělovýchově (prosím zakroužkujte):

<u>Dříve:</u>	žádná	rekreační	závodní:	krajská soutěž	liga	reprezentace
<u>Nyní:</u>	žádná	rekreační	závodní:	krajská soutěž	liga	reprezentace

JINÍ (vyplňte v případě, kdy dítě vychovává jiná osoba):

Věk:..... Vzdělání (prosím zakroužkujte): ZŠ OU SŠ VŠ Profese:.....

Účast v tělovýchově (prosím zakroužkujte):

<u>Dříve:</u>	žádná	rekreační	závodní:	krajská soutěž	liga	reprezentace
<u>Nyní:</u>	žádná	rekreační	závodní:	krajská soutěž	liga	reprezentace

PROSTOROVÉ STIMULY (prostorová stimulace pro hru)

Dotazník “Kde si hraji a sportuji”

+ když jsem doma (vyplní rodiče)

x když jsem ve škole (vyplní učitelka)

	1 nikdy - zřídka	2 někdy	3 často
terasa, balkon			
zahrada, dvůr			
ulice, sídliště			
hřiště			
lesík, louka			
plav. bazén			
klub, kroužek			
u známých			

SKÓROVÁNÍ: minimálně 8, maximálně 24 bodů **pro každou oblast +, x**

MATERIÁLNÍ STIMULY

Dotazník “S čím si hraji a sportuji”

+ když jsem doma (vyplní rodiče)

x když jsem ve škole (vyplní učitelka)

	1 nikdy, zřídka	2 často
bicykl		
míč		
švihadlo		
brusle		
kolečkové brusle		
skate board (prkno)		
houpací - šplhací souprava, ribstol		
sáně - pekáč		
lyže		
raketa (badminton, tenis, stolní tenis)		
dětský bazén		
hudební nástroj		
domácí zvířátko		
jiné sportovní náčiní		

SKÓROVÁNÍ: minimálně 14, maximálně 28 bodů **pro každou oblast +, x**

DOPRAVNÍ STIMULY (cesta do školy, zařízení a zpět)

Dotazník “Jak se dostanu do školy”

(zakroužkujte, jak se nejčastěji dostaneš do MŠ)

- 1 vozím se autem (cca doba)
- 2 jezdím tramvají, autobusem apod. (cca doba)
- 3 chodím pěšky
- 4 jezdím na kole

SKÓROVÁNÍ: 1 - 4 body

STIMULY SOCIÁLNÍHO ZAČLENĚNÍ

Dotazník “Kde mám kamarády”

(týká se členství dětských skupin, kroužků nebo sport. oddílů - zakroužkujte, co je pravda)

- 1 nikdy nebyl členem ničeho
- 2 částečný člen dětské organizace
- 3 částečný člen sportovního kroužku (klubu)
- 4 stálý člen dětské organizace
- 5 stálý člen sportovního klubu
- 6 stálý člen několika dětských organizací
- 7 stálý člen několika sportovních klubů
- 8 stálý člen dětských organizací i sportovních klubů

SKÓROVÁNÍ: od 1 do 8 bodů

ÚČAST NA TÁBORECH

Dotazník “Na táboře”

(týká se běžných táborů a sportovních soustředění - zakroužkujte, co je pravda)

- 1 nikdy se nezúčastnil žádného
- 2 účast na dětském táboře
- 3 účast na sportovním táboře (soustředění)
- 4 účast jak na dětských, tak sportovních

SKÓROVÁNÍ: 1 - 4 body

Anamnéza

Datum narození Věk (roky): Výška (cm): Váha (kg):

Počet sourozenců, jejich pohlaví a pořadí narození (sledovanou osobu zakroužkujte)

1	2	3	4	5	6	7
muž	žena	m	ž	m	ž	m
žena	m	ž	m	ž	m	ž

II. Bydliště trvalé

.....

Charakter bydlení v rodině (zakroužkujte):

1. Samostatné 2. Podnájem 3. Jiné

rodinný dům

byt – stará zástavba

byt – panelová zástavba

jiné (doplň)

III. Bydliště přechodné

.....

Specifikace zařízení, popis (umístění, velikost, stručně vybavení)

.....
.....
.....

IV. Charakteristika dítěte (včetně vývoje školní docházky, vzdělání, umístění v zařízení apod.)

.....
.....
.....

Informovaný souhlas

pro výzkumné šetření diplomové práce: Komparace motorických kompetencí dětí předškolního věku v kontextu ŠVP v MŠ
období realizace: duben – červen 2013
řešitel výzkumu: Horáková Lenka, Bc.

Vážená paní, vážený pane,

obracím se na Vás se žádostí o spolupráci při výzkumném šetření, které je součástí mé diplomové práce. Cílem práce je zmapovat a vyhodnotit úroveň vybraných pohybových dovedností u dětí předškolního věku a provést její komparaci z hlediska konkrétních ŠVP PV ve 3 sledovaných mateřských školách. Dílčím cílem je srovnat a posoudit případné difference v úrovni pohybových dovedností dětí z pohledu stimulace k pohybové aktivitě.

Úroveň motorických dovedností bude zjištěna pomocí testu pohybových dovedností TGDM-2 a úroveň stimulace k pohybovým aktivitám v rodině a ve škole prostřednictvím dotazníku ESPA (Environmental Stimulus for Physical Activities). V dotazníku ESPA jsou otázky zaměřeny na stimuly k pohybové aktivitě prostorové, materiální, dopravní, účast dítěte na táborech či soustředěních. Pomocí testu TGDM-2 je zjišťována úroveň pohybových dovedností: běhu, cvalu, skoku, hodů a chycení míče, kopu.

Zdůrazňujeme dobrovolnost účasti dítěte v tomto šetření a naprostou anonymitu získaných dat. Dítě může kdykoliv svou účast v šetření přerušit nebo ukončit. Před zahájením výzkumného šetření mu budou přiměřenou formou podány informace o cílech a metodách šetření a zodpovězeny jejich případné dotazy. V průběhu realizace výzkumu budeme sledovat reakce dětí a v případě nesouhlasu dítěte s pokračováním bude jeho účast přerušena, popř. ukončena. Každý dotaz z této oblasti bude zodpovězen. Výsledky budou pro výzkumné a vědecké účely zpracovány komplexně, bez identifikačních údajů a využívány výhradně jako anonymní data pod číselnými kódy.

Doufáme, že s vaší pomocí se podaří splnit výše uvedený cíl diplomové práce. Pokud s účastí na projektu souhlasíte, připojte, prosím, svůj podpis, kterým vyslovujete souhlas s níže uvedeným prohlášením.

Prohlášení

Prohlašuji, že souhlasím s účastí na výše uvedeném výzkumném šetření. Řešitelka výzkumu mne informovala o podstatě výzkumu a seznámila mne s cíli a metodami a postupy, které budou při výzkumu používány. Souhlasím s tím, že všechny získané údaje budou použity jen pro účely výzkumu, a že výsledky výzkumu mohou být anonymně publikovány.

Měl/a jsem možnost vše si řádně, v klidu a v dostatečně poskytnutém čase zvážit. Jsem informován/a, že mám možnost kdykoliv od spolupráce na výzkumném šetření odstoupit, a to i bez udání důvodu.

Jméno, příjmení a podpis řešitele

výzkumu: _____

V _____ dne: _____

Jméno, příjmení a podpis účastníka ve výzkumu (zákonného zástupce):

V _____ dne: _____